

Janna Marjoniemi & Susanna Lehtovuori

LEIKIN AVULLA LISÄÄ YHTEISTOIMINNALLISUUTTA!

Päiväkodin yhteistoiminnallisuuden tukeminen leikkipakettiin kehitettyjen ja käytännössä toteutettujen leikkien avulla.

Sosiaalialan koulutusohjelma

2015

LEIKIN AVULLA LISÄÄ YHTEISTOIMINNALLISUUTTA!

Lehtovuori, Susanna & Marjoniemi Janna
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaali-alan koulutusohjelma
Joulukuu 2015
Ohjaaja: Pamppunen, Seppo ja Kumpulainen Lenita
Sivumäärä: 63
Liitteitä: 4

Asiasanat: varhaiskasvatus, yhteistoiminnallisuus, leikki, sosiaaliset taidot

---

Opinnäytetyömme aiheena oli tehdä yhteistoiminnallisuutta tukeva leikkipaketti Pelastusarmeijan päiväkotiin. Opinnäytetyönä tuotettiin produktio tilaajalle. Toiminnallisen opinnäytetyömme haasteena oli löytää keinoja kuinka lisätä yhteistoiminnallisuutta Perhosten ryhmään sosiaalisia taitoja sekä tunnetaitoja harjoittamalla.

Opinnäytetyön tavoitteena oli parantaa lasten sosiaalisia taitoja sekä lisätä yhteisöllisyyttä Perhosten ryhmässä. Opinnäytetyö tehtiin, jotta päiväkoti sai uusia ideoita sekä näkökulmia yhteisöllisyyden lisäämiseksi.

Teoriaosuudessa käsiteltiin yhteistoiminnallisuutta, lapsen leikkiä ja sen tärkeyttä sekä sosiaalisia taitoja. Lisäksi tässä osuudessa käsiteltiin ohjaamisen taitoa sekä lapsen asemaa ryhmässä. Teoriaosuus pohjautui aihetta käsitteleviin teorioihin sekä kirjallisuuteen. Raportointiosassa analysoitiin pidettyjä tuokioita sekä niistä saatua palautetta.

Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena opinnäytetyönä. Toiminnallinen osuus toteutettiin pitämällä neljä tuokiokokonaisuutta Pelastusarmeijan päiväkodissa. Pidetyt tuokiot pohjautuivat kehitettyyn leikkipakettiin. Leikkipakettiin kehitettiin yhteensä 13 tuokiokokonaisuutta. Pidetyistä tuokioista sekä leikkipaketista pyydettiin palautetta ryhmän lastentarhanopettajilta.

Leikkipakettia muokattiin palautteen ja kehitysideoiden mukaisesti. Valmis leikkipaketti vietiin Pelastusarmeijan päiväkotiin kirjallisena tuotoksena. Uskomme valmiin leikkipaketin olevan hyödyksi ja toimivan tarpeellisena apuvälineenä lastentarhanopettajien työssä jatkossa.

MORE COOPERATIVE DOING WITH PLAY!

Lehtovuori, Susanna & Marjoniemi, Janna
Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services
December 2015
Supervisor: Pamppunen, Seppo & Kumpulainen, Lenita
Number of pages: 63
Appendices: 4

Keywords: early childhood education, cooperative learning, play, social skills

---

The purpose of this thesis was to create a play package which supports cooperative doing. As a thesis we developed a production to selected day care center. Research problem was how to increase the functionality in a group of Perhoset with practicing social skills and emotional skills.

The aim of this thesis was to improve the social skills of children and increase the sense of community. The thesis was created so kindergarten teachers would have new ideas and perspectives to increase the sense of community.

The theoretical part of this thesis dealt functionality, a child's play and social skills. In addition this section dealt skills of directing children and child's status in the group. The theoretical part was based on different theories and literature. We also reported how our directing succeeded and analyzed the feedback we get.

Thesis was a functional thesis. The functional part was carried out by giving four sessions in day care center. The sessions were based on our play package. Play package was made of 13 sessions. We asked feedback from kindergartens teachers about the sessions and the play package.

The play package was modified according to the feedback and developing ideas. Ready play package was taken to kindergarten as a written production. We believe that our play package is useful and kindergarten teachers will use it in the future.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	YHTEISÖLLISYYS JA YHTEISTOIMINNALLISUUS.....	8
2.1	Yhteisöllisyys käsitteenä	8
2.2	Yhteisöllisyys ja yhteistoiminnallisuus päiväkodissa	9
2.3	Yhteistoiminnallinen oppiminen	9
2.4	3-6 vuotiaiden ryhmäkäyttäytyminen päiväkodissa	11
2.4.1	Ryhmäprosessi.....	13
2.4.2	Toimiva ryhmä.....	14
2.4.3	Jäseneksi ryhmään.....	15
3	LEIKKI.....	17
3.1	Mitä leikki on?	17
3.2	Leikin merkitys	19
3.2.1	Leikki ja motorinen kehitys	21
3.2.2	Leikki ja lapsen kognitiivinen kehitys	22
3.2.3	Leikki ja lapsen sosiaalinen kehitys	24
3.3	Päiväkoti leikkiympäristönä	26
3.4	Aikuisen merkitys lapsen leikissä	28
3.4.1	Leikin ohjaus ja tukeminen	30
3.4.2	Hyvä ohjaaja	31
3.4.3	Hyvän tuokion rakenne	32
4	VUOROVAIKUTUS JA SOSIAALISET TAIDOT	34
4.1	Sosiaaliset taidot ja vuorovaikutus käsitteinä	34
4.2	Sosiaaliset taidot ja vuorovaikutustaidot 3-6 vuotiailla	35
4.3	Sosiaalisten taitojen tukeminen	37
4.4	Toverisuhteiden merkitys sosiaalisiin taitoihin ja vuorovaikutukseen	38
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	40
5.1	Opinnäytetyöprosessi	40
5.2	Opinnäytetyöprosessin eettisyys	41
5.3	Toteutustapana toiminnallinen opinnäytetyö	42
5.4	Toteutuspaikkana Pelastusarmeijan päiväkotinä	43
5.4.1	Pelastusarmeijan päiväkotinä.....	43
5.4.2	Vuorohoito Porissana	44
6	LEIKKIPAKETIN TOTEUTUS.....	44
6.1	Leikkipaketin suunnittelu ja hyödynnettävyys.....	44
6.2	Leikkipaketin kokeileminen käytännössä	46
6.2.1	Ensimmäinen tuokiona	46

6.2.2	Toinen tuokio	49
6.2.3	Kolmas tuokio	51
6.2.4	Neljäs tuokio	53
6.3	Palautteen analysointi	54
6.3.1	Palaute ensimmäisestä tuokiosta.....	54
6.3.2	Palaute toisesta tuokiosta.....	55
6.3.3	Palaute kolmannesta tuokiosta.....	55
6.3.4	Palaute viimeisestä tuokiosta	56
6.3.5	Palaute leikkipaketista	56
7	POHDINTA	58
7.1	Ammatillinen kasvu ja kehitys opinnäytetyön aikana	58
7.2	Työskentelyn arviointi	59
	LÄHTEET.....	61
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöaiheenamme on yhteistoiminnallinen leikkipaketti Pelastusarmeijan päiväkodille. Lähtökohtana opinnäytetyöhömme oli halu tehdä toiminnallinen opinnäytetyö jonka tarkoituksena on tehdä produktio tilaajalle. Aiheen saimme suoraan opinnäytetyön tilaajalta. Aiheena yhteistoiminnallisuus oli mielenkiitoinen ja innostuimme heti ideasta tehdä leikkipaketti tukien tätä teemaa. Mielestämme leikki on tärkeä osa lapsen arkea ja leikin kautta lapsi oppii monia erilaisia taitoja. Lapsi elää leikin maailmassa ja leikillä onkin merkittävä osuus lapsen kokonaisvaltaisessa kehityksessä. Yhteisleikissä leikinjohtajana voi olla joku muu, jolloin lapsi saattaa joutua kokemaan leikin häviäjän roolin. Tämä ei ole lapselle aina helppoa, joten tätä tulee harjoitella. Aikuisen tulee antaa lapsiryhmän kasvattaa toinen toistaan ja näin mahdollistaa yhteistoiminnallisen oppimisen. (Autio 2007, 17)

Opinnäytetyöllemme oli tarve Pelastusarmeijan päiväkodin Perhosten ryhmässä. Ryhmässä olevien lasten on hankala käsitellä tunteitaan sekä ottaa toiset huomioon. Pelastusarmeijan päiväkodin henkilökunta ehdotti, että tekisimme yhteistoimintaa lisäävän leikkipaketin. Koemme että aihe on muutenkin tärkeä, sillä yhteistyötaitoja sekä vuorovaikutustaitoja tarvitaan joka päivässä elämässä myös tulevaisuudessa. Sosiaalisten taitojen sekä yhteistyötaitojen harjoittelu on tärkeää, sillä kun lapsi omaa hyvät yhteistyötaidot tuottaa se hänelle positiivisia vaikutuksia. Hyvät vuorovaikutustaidot omaava lapsi luo helpommin uusia ystävyys-suhteita ja tulee paremmin toimeen ryhmätilanteissa muiden kanssa.

Opinnäytetyömme muodostuu teoriaosasta, leikkipaketin toteutuksen kuvaamisesta sekä pohdinnasta. Teoriaosassa käsittelemme leikkipaketin kannalta keskeistä tietoa lapsen leikistä, yhteistoiminnallisuudesta sekä sosiaalisista taidoista. Leikkipaketista toteutimme neljä tuokiokokonaisuutta Perhosten ryhmässä. Analysoimme tuokioiden kulun, sekä niistä saamamme palautteen raportointiosassa. Liitteeksi lisäsimme palautelomakkeet, tiedotteen vanhemmille sekä leikkipaketin.

Toteutimme opinnäytetyön parityönä, koska koimme tuokioiden organisoinnin ja toteutuksen olevan näin sujuvampaa. Koska toteutimme suunnittelemiamme tuokioita päiväkodissa, pystyimme kahden ohjaajan avulla luomaan tuokioihin turvallisen ja toimivan ilmapiirin. Tavoitteenamme oli luoda leikkipaketista mahdollisimman monipuolinen ja kattava, joten suuren työmäärän vuoksi parityön tekeminen oli mielestämme perusteltua. Saimme leikkipaketista monipuolisen kahden eri näkökulman avulla. Opinnäytetyömme käsittelee yhteistoiminnallista oppimista ja yhdessä tekemistä sekä niiden positiivisia vaikutuksia. Tämän perusteella oli luonnollista, että produktio tuotettiin kahden opiskelijan toimesta yhteistyönä.

Toivomme että opinnäytetyömme vastaa Pelastusarmeijan päiväkodin tarvetta ja siitä on hyötyä myös jatkossa. Toivomme leikkipaketin antavan ideoita tuokioiden toteuttamiseen ja niiden kehittämiseen.

2 YHTEISÖLLISYYS JA YHTEISTOIMINNALLISUUS

2.1 Yhteisöllisyys käsitteenä

Yhteisöllisyys on kokemuksellinen tunne ryhmän jäsenten kesken. Yhteisöllisyys muodostuu yksilön tunteiden, suhteiden sekä tarpeiden varaan. Yhteisössä ryhmäläisille syntyy positiivinen tunneside, mikä erottaakin yhteisön muista ryhmistä. Yhteisöllisyyttä voidaan jäsentää neljän peruselementin kautta.

1. Jäsenyys. Jäsenyydellä tarkoitetaan tunnetta sekä ryhmän henkilöiden välisestä yhteydestä että yhteisöön kuulumisesta.
2. Vaikuttaminen. Vaikuttamisella kuvataan ryhmän merkitystä yksilölle sekä päinvastoin.
3. Integraatio ja tarpeen tyydyttäminen, jotka meinaavat yksilön tarpeiden täyttämistä jäsenyyden avulla.
4. Jaettu emotionaalinen yhteys, joka tarkoittaa yhteisiä kokemuksia, yhteistä aikaa sekä yhteistä historiaa.

(Koivula 2013, 20–21)

Yhteisön jäsenyydellä on kolme muotoa: annettu, koettu ja osallistuva. Päiväkotiryhmä on näistä annettua ja muodollista jäsenyyttä, sillä aikuiset rajaavat ryhmän puitteet. Vaikka päiväkodin aikuiset muodostavat ryhmän rakenteen ja tavoitteet, ei ryhmä ole heti yhteisö. Tämä prosessi kohti yhteisöllistä ryhmää vaatii sekä lapsilta että aikuisilta kehittymistä sekä yhteistä toimintaa. Päiväkotiyhteisöä määrittävät paljon päiväkodin rutiinit joiden kautta lapsille syntyy päiväkotipäivän rakenne. Yhteiset rutiinit synnyttävät yhteisöön kuulumisen tunnetta. Yhteisön jäsenyyden saaminen ei ole lapsille helppoa, sillä lapsen pitää omata monia taitoja ja sosiaalista herkkyyttä jotta hän pääsee osaksi yhteisöä. Yhteisöllisyyden ollessa tunteeseen perustuvaa, olisi huomioitava että yhteisöllisyyttä rakentaessa, sitä alettaisiin rakentamaan mahdollisimman varhain tuoden lapselle positiivisen kuvan yhteisöllisyydestä. Näin lapset kokisivat myös yhteisöllisyyden hyväksi toimimisen positiiviseksi kokemukseksi. (Koivula 2013, 22–24)

2.2 Yhteisöllisyys ja yhteistoiminnallisuus päiväkodissa

Yhteisöllisyyden on katsottu tarjoavan lapselle paitsi henkilökohtaista hyötyä, myös mahdollisuutta kehittää ryhmän jäsenenä toimimisen kannalta välttämättömiä taitoja. (Ahonen, Majoinen & Marjanen 2013, 47) Yhteisöllisyyteen liittyy vahvasti myös yhteisöllinen oppiminen, jolloin lapset oppivat toisiltaan hyödyllisiä taitoja ja myös sosiaaliset taidot ja vuorovaikutustaidot paranevat. (Koivula 2013, 43) Yhteistoiminnassa ryhmän jäsenet pyrkivät samaan päämäärään, jolloin ryhmän jäsenten on nähty sitoutuvan paremmin toimintaan ja olevan toisille enemmän avuksi, verrattaessa tilannetta kilpailuhenkiseen tilanteeseen, jossa ryhmän jäsenillä ei ole yhteistä päämäärää. (Laine 2005, 121)

Lasten ryhmissä tapahtuvaa yhteisöllisyyttä pystytään tukemaan kasvattajien avustuksella monella tapaa. Kasvattajien on tärkeää miettiä miten konkreettisin keinoin esimerkiksi päiväkotiryhmässä pystytään tukemaan lasten ystävyysuhteita. Tärkeitä yhteistoiminnallisuuteen ja yhteisöllisyyteen vaikuttavia tekijöitä ovat laadukkaan leikin edistäminen, yhteisten toimintatilanteiden sujuva rakenne sekä lasten vuorovaikutustilanteiden tukeminen yhteisen mehengen luomisen edesauttamiseksi. Kun lapsiryhmän yhteisöllisyyttä tuetaan, voi sillä olla monia positiivisia vaikutuksia lapsen tulevaisuuteenkin. Ensinäkin lapsen kasvuyhteisö tulee yhteistoiminnallisuuden kautta paremmaksi, ja toisaalta myös lapsen toimiminen tulevissa ryhmissä saattaa helpottua. Lisäksi lapsen liittyminen tulevaisuudessa uusiin ryhmiin voi olla sujuvampaa niin harrastustoiminnassa kuin tulevaisuudessa kouluun mentäessäkin. (Koivula 2013, 43)

2.3 Yhteistoiminnallinen oppiminen

Yhteistoiminnallinen oppiminen on opetusmenetelmänä varsin uusi, sillä sen uudelleen tuleminen toimintamalliksi oppimisympäristöihin tapahtui 1960-luvulla ja Suomessa huomattavasti myöhemmin. Yhteistoiminnallisen oppimisen tarkoituksena on, että ryhmän jäsenet ovat toisistaan positiivisesti riippuvaisia oppimisen onnistumisen kannalta. (Saloviita 2006, 22) Yhteistoiminnallinen

oppiminen on yhdessä oppimista, jonka yhtenä peruselementtinä positiivisen keskinäisriippuvuuden lisäksi on suora vuorovaikutus ryhmän jäsenten välillä. Yhteistoiminnallisen oppisen tuntomerkkinä on myös yksilön vastuu, jotta yhteinen tekeminen onnistuu. Näin myös yhtäläinen osallistuminen toimintaan on tuntomerkkinä ja yhteistoiminnalliseen oppimiseen vievänä tekijänä. (Saloviita 2006, 45–50)

Lasten ollessa vuorovaikutussuhteissa hyvin monessa suhteessa, vaikuttavat vuorovaikutustaidot sekä ystävyyssuhteet yhteistoiminnallisuuden rakentumiseen sekä onnistumiseen (Koivula 2011, 135; Koivula 2013, 34). Lasten leikkitilanteet rakentuvat erilaisten lastenkeskinäisten neuvotteluiden varaan sopiessaan leikin kulusta tai siitä keitä leikkiin saa tulla. Koivula tuo esiin sitä, kuinka useissa tutkimuksissa on painotettu argumentaatiotaitojen tärkeyttä yhteydessä yhteistoiminnalliseen oppimiseen. Päiväkodissa lasta tulisi kannustaa hoitamaan riitatilanteet neuvottelemalla ja lapsen oman näkökannan perusteleminen saisi harjoitusta. Lapsille olisi hyvä opettaa kuinka leikin eteneeseen liittyvien ehdotusten tekeminen on sujuvaa ja kuinka leikin ja muun toiminnan yhteydessä on tärkeää tehdä kompromisseja. Yhteistoiminnallisen oppimisen kannalta pienryhmätoiminta on perusteltua. Kun lapset saava yhdessä pienryhmässä tehdä ongelmanratkaisutehtäviä tai luovia asioita jotka vaativat yhteistyötä, voi yhteistoiminnallinen prosessi edetä. (Koivula 2001, 135–136)

Yhteistoiminnallista oppimista voi päiväkodissa tukea tehokkaasti lasten ja päiväkodin työntekijöiden keskeisillä ohjauksellisilla keskusteluilla oppimisesta. Keskusteluissa olisi hyvä miettiä taitoja joita yhdessä toimiminen vaatii. Lasten kanssa yhdessä on hyvä miettiä milloin yhdessä toimiminen on onnistunutta ja mikä siitä tekee onnistunutta. Lasten kanssa voi myös pohtia mitä he oppivat yhdessä toimimisen kautta ja miten lapset voisivat tukea toinen toisiaan oppimaan. Kun keskusteluja käydään, tiedostetaan oppiminen paremmin ja esimerkiksi leikkitilanteet joissa yhteistoiminnallinen oppiminen on mahdollista, kehittyvät. Yhteistoiminnallista oppimista voi tukea myös nimeämällä lapsille yhteistoiminnallisen oppimisen jälkeen kuinka lapset oppivat leikissä tai

muussa toiminnassa toisiltaan. Muutoin aikuisen tehtävä on kannustaa ja ohjata lapsia yhteistoiminnalliseen tekemiseen. (Koivula 2011, 135.)

2.4 3-6 vuotiaiden ryhmäkäyttäytyminen päiväkodissa

Puhuttaessa lasten ryhmistä, on lapselle aina ensimmäinen ryhmä oma perhe. Pihlaja kertoo kuitenkin päiväkodin tuottamien lapsiryhmien olevan lapselle tärkeitä lapsen kulttuurin ja sosiaalisen kasvualustan alueita, koska nykyään lapset saattavat elää hyvin yksinäisinä pienentyneen perheeseen sekä pihapiirien vähäisen lapsimäärän vuoksi (Pihlaja 2004, 180). Olemme Pihlajan kanssa samaa mieltä päiväkotiryhmien tarpeellisuudesta lapsen kehitykselle, ja mielestämme lasten tulisi saada kokemus osana ryhmää olemisesta, vaikka päivähoiton tarvetta lapselle ei muuten olisi.

Lasten ryhmäkäyttäytyminen riippuu lasten moraalikehityksen tasosta sekä sosiaalisesta kehitystasosta. Nämä asiat heijastuvat myös lasten leikkikäyttäytymiseen päiväkotiryhmissä. 3-6 vuotiaiden lasten itse muodostamat ryhmät ovat yleensä kooltaan pieniä ja rakenteellisesti vähäisesti organisoituja. Tästä johtuen pienten lasten ystävyysuhteet vaihtelevat paljon. Lasten aktiivisuuden vuoksi lapset voivat vaihtaa ryhmää nopeasti tai he voivat haluta olla yhtäkkiä myös yksin. (Aho & Laine 1997, 130–131)

Lasten ryhmissä on normaalia, että lapset antavat toisilleen tai ottavat itselleen jonkin roolin ryhmässä. Rooleista tutuimmat ovat varmasti kiusatun ja kiusaajan roolit. Muita lapsiryhmässäkin esille tulleita rooleja ovat esimerkiksi pelle, tyranni, alistuja, syrjään vetäytyjä, idoli, vallankäyttäjä sekä johtaja. Roolit jakautuvat helposti itseluottamuksen sekä ryhmän suosion kautta. Johtajan ja vallankäyttäjän rooleissa ovat helposti lapset, jotka vievät leikkiä eteenpäin eivätkä kuuntele muiden mielipiteitä, kun taas pellen roolin valitsee usein lapsi jolla on huono itseluottamus. Lasten keskuudessa idoli voi olla myös johtajalapsi tai muu suosittu lapsi jota muut katsovat ylöspäin, ja jonka kanssa tullaan toimeen. (Koivunen 2009, 54–55)

Lasten ryhmäkäyttäytymiseen sekä aggressiivisuuteen vaikuttaa temperamentin ja sosiaalisten taitojen lisäksi ryhmän koko. Päiväkotiryhmässä 3-6 vuotiaita lapsia voi olla yli 20, joka on liian suuri määrä niin aikuisille kuin lapsillekin. (Pihlaja 2005, 182) Päiväkodissa ryhmäkoon ei tarvitse olla edes näin suuri, kun vuorovaikutussuhteiden määrä kasvaa lapselle jo hallitsemattomaksi. Esimerkiksi leikkitalanteessa lasten lukumäärän kasvaessa lineaarisesti, vuorovaikutussuhteiden määrä kasvaa eksponentiaalisesti. Kun tilanne käy ihmiselle hallitsemattomaksi, on aggressiivisuus näissä tilanteissa normaali käyttäytymismalli. Kun tilanne ajautuu aggressiivisuuteen asti, ei sosiaalisista taidoista ole enää hyötyä, koska lapsi hakee huomionsa muilla keinoin, kuten huutaen. (Keltikangas-Järvinen 2010, 214–216) Isossa ryhmässä lapsen on hankala saada tarpeensa täytetyksi ja kertoa omista tarpeistaan, ja näin ollen toimivin ryhmäkoko olisi kuuden tai seitsemän hengen pienryhmä. (Pihlaja 2005, 182)

Päiväkodeissa on tapana tehdä erilaisia sisältöalueita painottavia suunnitelmia, joita ovat esimerkiksi pedagogiset sisältöalueet, kokonaisteemallinen toiminta tai projektitoiminta sekä lapsen kehityksen eri osa-alueet. Pihlaja miettii, olisiko päiväkodeissa tarvetta tehdä ryhmäkohtainen pedagoginen suunnitelma, joka olisi aina toimintakauden läpi etenevä prosessi. Siinä voitaisiin ottaa huomioon päiväkodin tilat ja pohtia tukevatko tilat pienryhmä- tai parityöskentelyä. Ryhmäkohtaisessa pedagogisessa suunnitelmassa voisi miettiä onko opetussuunnitelmassa huomioitu pienryhmätoiminnan panostus. Tärkeää olisi miettiä myös leikin teemaa, jostaako päiväkodin rutiinit niin että siirtymätilanteet tapahtuvat lasta kunnioittaen ja lapsi saa leikkiä leikkinsä loppuun rauhassa. (Pihlaja 2005, 189–190) Koemme varhaiskasvatuslain perusteella tämä olevan perusteltua, sillä varhaiskasvatuslain ensimmäisessä luvussa todetaan varhaiskasvatuksen tavoitteena olevan kehittää lapsen vuorovaikutustaitoja sekä yhteistyötaitoja ja näin edistää vertaisryhmässä toimimista. (Varhaiskasvatuslaki 2 a § 8.5.2015/580)

2.4.1 Ryhmäprosessi

Ryhmäprosessit kuvaavat yksilöiden välistä vuorovaikutusta ryhmän sisällä toiminnan aikana. Ryhmissä tapahtuvat kehitysprosessit voivat olla ryhmän iästä ja tavoitteista riippuen hyvinkin erilaisia. (Kataja, Jaakkola & Liukkonen 2011, 24) Ryhmäksi voidaan kutsua jo kolmen henkilön liittoumaa. Kun ryhmää muodostetaan, on sillä yleensä jokin perustehtävä jota se lähtee suorittamaan. Tämä tehtävä yleensä yhdistää henkilöt ryhmään. Ryhmien muodostaminen on hidasta, ja yleensä ne muodostuvat tiettyjen vaiheiden kautta. (Pihlaja 2005, 181)

Uuden ryhmän aloittaessa toimintaansa alkaa kehitysprosessin ensimmäinen vaihe eli muodostumisvaihe. Tässä vaiheessa ryhmän jäsenet tutustuvat vielä toisiinsa, ja ryhmässä mietitään, minkälaisia sääntöjä ryhmälle tarvitaan. Tässä ensimmäisessä kehitysprosessin vaiheessa on ryhmänjäsenten suhde toisiinsa epävarma ja ryhmän jäsenet testaavat ryhmän toimintatapoja sekä toisiaan. Yleensä tässä vaiheessa ryhmä on vielä hyvin riippuvainen ohjaajasta ja ryhmässä saattaa syntyä kilpailua johtajan paikasta. (Kataja ym. 2011, 24) Lapsiryhmässä tämä ilmiö näkyy epävarmuutena; lapset tarvitsevat aikuista ja kysyvät mitä tehdä ja miten. Lapset myös testaavat sääntöjä. (Pihlaja 2005, 184) Kun ryhmäläisille on seljennyt ryhmän tavoitteet ja toimintatavat on mahdollista siirtyä toiseen vaiheeseen. (Kataja ym. 2011, 24)

Kuohuntavaiheessa ryhmän jäsenillä on jo erilaisia ajatuksia ryhmän toiminnasta ja tavoitteista. Kuohuntavaiheessa on paljon erimielisyyksiä ja ristiriitoja ja hyvä ryhmähenki saattaa olla mennyttä. Ryhmäprosessin toisen vaiheen eräänä tarkoituksena on oppia ryhmän jäsenten reagoimistapoja erilaisissa vuorovaikutustilanteissa ja tutkia näin ryhmän tunneilmastoa. Kuohuntavaihe sisältää ristiriitoja jäsenten välillä, ja tässä vaiheessa voi syntyä erimielisyyksiä myös ohjaajaa kohtaan. Kuohuntavaiheessa ryhmän jäsenet liittoutuvat kuppikuntiin. (Kataja ym. 2011, 24–25)

Kolmannessa ryhmäprosessin vaiheessa selvitetään edellisessä prosessissa syntyneitä ristiriitoja ja etsitään ryhmään yhteisöllisyyttä. Ryhmän jäsenet noudattavat taas aiemmin sovittuja sääntöjä ja pystyvät näin keskittymään olennaiseen. Tärkeää tässä vaiheessa on, että ryhmän jäsenet saavat kertoa omia ajatuksiaan ryhmästä. (Kataja ym. 2011, 25) Tässä ryhmän kehitysvaiheessa ilmapiiri on avoin ja ryhmässä pystytään puhumaan omista sekä muiden hankaluuksista. (Pihlaja 2005, 184).

Seuraava, ja viimeinen vaihe on yhdenmukaisuusvaihe, jonka aikana ryhmä voi keskittyä perustehtävänsä tekemiseen. Tässä vaiheessa ryhmän jäsenillä on käsitys toiminnan etenemisestä ja jäsenet ovat yhteisymmärryksessä. Ryhmä on palannut jo aiemmin sovittuihin sääntöihin. (Kataja ym. 2011, 25)

2.4.2 Toimiva ryhmä

Ohjaajan rooli lapsiryhmän toimivuuteen voi olla hyvin merkittävä. Ohjaajan on otettava väliintuloissaan huomioon kuinka tuttu ryhmä on, ja millaista interventiota ryhmä kaipaa. Ohjaajan tärkeänä tehtävänä on edistää ryhmän turvallisuuden tunnetta ja vähäisillä väliintuloilla rohkaista ja kannustaa ryhmää kehittymään eteenpäin. (Kataja ym. 2011, 27) Ryhmästä voi tulla yhtenäinen mikäli ryhmän jäsenet toimivat yhteisten sääntöjen mukaan. Jotta ryhmä toimisi parhaalla mahdollisella tavalla, tulisi ryhmän jäsenten ymmärtää erilaisuus voimavarana, ja näin arvostaa toisten luovuutta ja toimintaa arvostelematta sitä. (Leskinen 2009, 19)

Toimivassa ryhmässä ryhmän tarpeet ja tavoitteet menevät yksilön omien edelle. Ryhmän jäsenet tuntevat lojaalisuutta sekä kiinteyttä ryhmää kohtaan, ja oppivat myötävaikuttamaan ryhmään positiivisesti omien vahvuuksien ja osaamisalueiden kautta. Ryhmän jäsenet tunnistavat omat taidot sekä ryhmän muiden jäsenten vahvuudet, joita pystytään myös hyödyntämään. Toimivassa ryhmässä toimintaa pohditaan ja reflektoidaan ikätasolle soivalla tavalla. Kun toimintaa ja oppimista tarkastellaan, voidaan löytää ryhmän voimavarat joita pystytään hyödyntämään entisestään. Reflektoinnin lisäksi toimivan ryhmän

tunnuspiirteisiin kuuluu myönteinen riippuvuus ryhmän jäsenistä, jolloin yhteinen menestyminen vaikuttaa kaikkien oppimiseen myönteisesti, vuorovaikutteinen viestintä, yksilöllinen sitoutuminen toimintaan ja tekemiseen sekä sosiaalinen yhdessä tekeminen, jonka kautta on kuunneltava toisten mielipiteitä ja tuoda vuorostaan omia mielipiteitä esiin. (Kataja ym. 2011, 22–23) Edellytyksenä, että lapsi pystyy toimimaan ryhmän aktiivisena jäsenenä osana toimivaa ryhmää, on vertaisryhmän hyväksyntä. (Koivunen & Lehtinen 2015, 176)

Kun lapsiryhmä on toimiva, tuottaa ryhmäilmiö myönteisiä vaikutuksia lapseen. Myönteisiä ilmiöitä on havaittavissa niin yhteistoiminnallisuuden kuin myös sosiaalisten taitojen osalta. Ryhmän toimiessa lapsi oppii toisten kanssa tarvittavia taitoja kuten kommunikointitaidon sekä toisten kanssa puhumisen taidon ja ajattelun taidon. Lapsi joutuu opettelemaan hyväksymään sen, ettei hän pysty aina vaikuttamaan muiden tekemisiin. Lapsi näkee myös erilaisia lapsia kun hän itse on, ja tätä kautta myös erilaisia toimintatapoja. Ryhmän toimiessa lapsi kokee iloa yhdessä tekemisestä sekä yhteisistä aikaansaannoksista. Toimiva ryhmä auttaa lasta kehittämään myönteistä riippuvuussuhdetta toisiin ikäisiinsä. (Koivunen 2009, 52)

2.4.3 Jäseneksi ryhmään

Vertaisryhmään kuulumisen on lapselle tärkeää sillä ryhmään kuulumisen antaa tunteen johonkin kuulumisesta. Kun lapsi on osa ryhmää, saa hän sitä kautta myös ehkä ystäviä ja leikkitovereita. Ryhmään kuulumisen opettaa lasta kompromissien tekemiseen ja yhteiseen toimimiseen. Ryhmässä esille tulevan sosiaalisen vertailun kautta lapsi myös saattaa oppia itsestään uusia asioita ja kehittää sitä kautta myös minäkuvaansa. (Salmivalli 2005, 32–33)

Ryhmään liittyminen ei lapselle ole helppoa (Salmivalli 2005, 75–77). Kuten Lehtinen tutkimuksessaan toteaa, lapsen asema ryhmässä ei ole itsestänselvyyttä, vaan tulokkaan tulee tuottaa itse oma asemansa ryhmässä. (Lehtinen 2001, 190). Kuinka ryhmään liittyminen esimerkiksi leikkitalanteessa onnistuu,

riippuu paljolti tulokkaasta itsestään. Olisi tärkeää, että tulokkaalla olisi samat tavoitteet ryhmän jatkon suhteen kuin ryhmäläisillä. Kun tavoitteet ovat samat, myös päämäärä on yhteinen ja kiistoilta uuden tulokkaan ja ryhmän välillä vältytään. Putallazin ja Gottmanin tutkimuksen (1981) mukaan lasten ryhmään liittymisyrittäjästä yli 25 % ei onnistu. Kyse ei ole pelkästään ei-pidetyistä lapsista, vaan ilmiötä esiintyy myös tuttujen ja tykättyjen lasten keskuudessa.

Ryhmään liittymisessä tulokas on yleensä vuorovaikutussuhteen aktiivisempi osapuoli. Ryhmään liittyminen ja sen onnistuminen kytkeytyy lapsen sosiaalisiin taitoihin. Ryhmään liittymistä helpottaa jos lapsella on taitoa mennä aktiivisesti mukaan leikkiin ja tehdä ehdotuksia leikin kulusta sekä esimerkiksi hymyillä muille ryhmäläisille. Jos taas lapsen motiivit ryhmään liittymisessä ovat hyvin itsekeskeisiä, tulee lapsi helpommin torjutuksi. Lasten ryhmissä uuden tulokkaan ryhmäytymiseen vaikuttaa myös muiden ennakkokäsitys lapsesta sekä hänen sosiaalinen maineensa kavereiden keskuudessa. (Salmivalli 2005, 75–77)

3 LEIKKI

3.1 Mitä leikki on?

Jokaisella ihmisellä on jonkinlainen kokemus leikistä, ainakin lapsuudestaan. Tämä oma näkemys suuntaa leikkikäsitystä, ja leikki-sana tarkoittaakin eri asioita eri ihmisille. Leikki mielletään usein lapsille ominaisena toimintana, mutta jokaisella aikuisella on myöskin oma leikkivä puolensa. Aikuiselle leikinomaista toimintaa saattaa olla esimerkiksi taide tai ristisanojen täyttäminen. Kaikki toiminta joka saa aikaan mielihyvää, ja jossa käytetään luovuutta tai mielikuvitusta, voidaan kutsua leikiksi. Leikissä ei siis ole kysymys tietynlaisesta toiminnasta, vaan ennemminkin asenteesta jolla toimintaa toteutetaan. (Vilén, Vihunen, Vartiainen, Sivén, Neuvonen & Kurkinen 2006, 473)

Helenius ja Lummelahti pohtivat, kuinka yhtä oikeaa leikin määrittelyä ei voi olla. Sillä se mitä leikki on, riippuu täysin näkökulmasta. (Helenius & Lummelahti 2013, 14) Myös Alasen ja Karilan mukaan leikin teoreettinen määrittely on tutkijoille haastavaa, sillä miten voidaan määrittellä sellainen ilmiö, joka on samaan aikaan kuviteltua ja totta. Leikin määrittely on vaikeaa myös siksi, että mitään toimintaa ei voi yksiselitteisesti nimetä vain ja ainoastaan leikiksi. Samat asiat voivat olla toisessa tilanteessa totta, ja toisessa leikkiä. (Alanen & Karila 2009, 158) Leikin käsitteen määrittelyt eivät siis ole kovin tarkkoja, ja käsitteet ovat vailla yleistä hyväksyntää. Leikin kriteerit sekä painotukset vaihtelevat aina tutkijan mukaan, mutta muun muassa vapaaehtoisuus sekä sisäinen motivaatio mainitaan toistuvasti leikin keskeisinä piirteinä. (Kalliala 2008, 40) Werner Kuhfuss toteaa leikin olevan oma kategoriansa, aivan kuin rakkaus, kuolema, elämä, ilo tai ikuisuus. (Kuhfuss 1996, 76) Leikkiin tulee kuitenkin aina suhtautua vakavasti, sillä leikki on lapsen elämää tässä ja nyt. (Helenius & Lummelahti 2013, 14)

Leikki on luonteeltaan sosiaalista, joten vertaisryhmällä on merkittävä vaikutus. (Stakes 2005, 21) Mikäli leikkiä tarkastellaan vuorovaikutuksena, leikki al-

kaa jo hyvin varhain lapsen elämässä, sillä jo ensimmäinen hymy kuljettaa lapsen leikin alkulähteille. Sitä mukaan, kun lapsi alkaa vastata toisen hymyyn, kehittyy kyky myös leikkimiseen. (Kalliala 2008, 40)

YK:n ihmisoikeuksien julistuksessa sanotaan, kuinka jokaisella lapsella on oikeus leikkiin. Tämän oikeuden toteutuminen kuitenkin vaihtelee kulttuureittain. Poikien ja tyttöjen leikit ovat erilaisia, mahdollisuudet leikkiin vaihtelevat eri perheissä ja leikkiä tuetaan eri tavoin. Lapsen näkökulmasta leikki kuitenkin näyttää ja tuntuu täysin erilaiselta, kuin aikuisen määrittelemänä. Lapsilla ei ole tietoisesti asetettuja tavoitteita leikilleen, vaan leikki on lapsen omaa, itse rakennettua toimintaa. Toiminnan ainekset on hankittu ympäröivästä maailmasta, mutta niitä on luovasti toteutettu juuri lapsen omaan leikkiin sopiviksi. Leikin avulla lapset pyrkivät kokemaan ja ymmärtämään mikä on mieluisaa heidän elinympäristössään. (Hakkarainen 2008, 99) Kun lapset itse määrittelevät leikkiä, painottavat he siihen liittyvää iloa, ystävien seuraa ja hauskanpitoa. Leikillä on tärkeä merkitys myös sen vuoksi, että leikki on usein lapsen omaa aikaa. Lapset ovat vapaita aikuisten säännöistä leikkiessään, jolloin he voivat toimia aikuisten kontrollin ulottumattomissa. (Alanen & Karila 2009, 159)

Leikkiessään lapset muodostavat kuvaa todellisuudesta. Roolin esittämiseen ei riitä pelkästään tiedot aikuisten toiminnasta, sillä lapsen on oivallettava millaisia suhteita eri ihmisten välillä saattaa olla, ja millä tavoin ihmiset suhtautuvat esimerkiksi työhön ja harrastuksiin. Leikin avulla lapsi tarkastelee todellisuutta omassa mielikuvituksessaan, lapset valitsevatkin leikin aiheeksi usein jonkin itselleen tärkeän teeman. (Hintikka, Helenius & Vähänen 2004, 41)

Leikki on lapselle luonnollinen tapa ilmaista muun muassa itseään, kokemuksiaan ja ajatuksiaan. (Kyrölampi-Kylmänen 2010, 79) Leikki onkin yksi inhimillisen toiminnan perus kategorioista. Caillois määrittelee leikin olevan toimintaa, joka on muun muassa vapaaehtoista, erillistä, ennakoimatonta, sekä kuvitteellista. Caillois painottaa myös leikin vapautta sekä osallistumisen vapaaehtoisuutta, sillä hänen mielestään leikkiin ei voi pakottaa tai edes suostutella. Pakotettaessa leikki menettäisi jotain olennaista itsessään. (Kalliala 1999, 35–36) Myös Autio ja Kaski toteavat, että leikin tulee olla vapaasti valittua, sekä

sidottua jokaisen omaan tahtoon. Toiminta muuttuu työksi, mikäli se on aikuiskeskeistä ja jos päätöksenteko siitä, miten ja koska tehdään, on liian kontrolloitua. Toiminta on leikkiä silloin, kun se on lapsikeskeistä ja lapsen ajatukset on otettu huomioon päätöksenteossa. (Autio & Kaski 2005, 43)

Kyrölämpi-Kylmäsen mukaan lapselle mikään muu ei ole tärkeämpää kuin leikkiminen. Mitä vanhemmaksi lapsi leikkii, sitä enemmän hänelle kertyy hyviä aineksia tulevaa elämää varten. (Kyrölämpi- Kylmänen 2010, 86)

3.2 Leikin merkitys

Leikin tärkeyttä perusteltaessa vedotaan yleisesti leikin merkitykseen oppimisen edistäjänä, sekä myös tunne-elämän kehittäjänä. Leikki on tärkeää myös sosiaalisten taitojen kehittymisen kannalta. (Kalliala 1999, 225) Tämän vuoksi lähdimme tukemaan päiväkotiryhmän yhteistoiminnallisuutta sekä sosiaalisia taitoja juuri leikkipaketin avulla.

Miksi lapset leikkivät, on kysymys johon on haettu vastausta monista eri suunnista. Karkeasti erilaisia vastauksia voidaan ryhmitellä ainakin kolmeen tyyppiin, jotka eivät sulje toisiaan pois:

1. Lapset voivat leikin avulla hallita sekä kontrolloida elämää, tai ainakin siltä osin, jonka leikki muodostaa.
2. Leikkiminen on lapsen ensimmäistä itsenäistä toimintaa. Lapsi myös kokee leikin omakseen.
3. Leikki on luovaa sekä esteetistä toimintaa, josta muut inhimillisen toiminnan osa-alueet saavat alkunsa. Leikki luo lähikehityksen vyöhykkeen, jolloin se voi vaikuttaa merkittävästi lapsen kehitykseen, sen lähteenä ja välineenä samanaikaisesti.

(Hakkarainen 2008, 100)

Lapsen kokonaisvaltaisen kehittymisen kannalta leikkiminen on erittäin tärkeää, sillä leikkiessään lapsi oppii itsestään, toisista sekä ympäristöstään. (Karling, Ojanen, Sivén, Vihunen & Vilén 2008, 201) Lisäksi leikin avulla voi

pohtia kasvun ja kehityksen tuomia muutoksia. Leikin maailmassa lapsi kykenee yhä uudestaan käymään läpi asioita, joita hän haluaa mielessään purkaa tai käsitellä. Lapsi pystyy leikkiessään helposti siirtymään tunnekokemuksesta toiseen, sekä palauttamaan itsensä jälleen takaisin todellisuuteen. (Kyrölämpi-Kylmänen 2010, 79)

Lapsi oppii omaehtoisen leikin avulla runsaasti erilaisia asioita sekä taitoja, jotka ovat hänelle myöhemmin hyödyllisiä. Lapsilla on usein tarkka mielikuva siitä, millaisen ympäristön leikki tarvitsee ja millaisia välineitä siihen tarvitaan. Näiden mielikuvien perusteella lapset valmistelevat ympäristön ja tarvittavat välineet itselleen sopiviksi. Leikin edetessä leikkijät rakentavat yhteistä mielikuvaa. Tämä mielikuvituksessa tapahtuva visiointi harjaannuttaa lapsia myöhemmin tarvittaviin oppimis- ja työsuorituksiin. Lapset myös tietämättään harjoittelevat ilmiöiden luokittelua sekä abstraktia ajattelua, samalla kun he organisoivat leikkiä. Lisäksi myös lapsen itsekuri sekä keskittymiskyky kehittyvät leikkiessä. (Hintikka ym. 2004, 46,51) Kallialan mukaan leikin vapaaehtoisuus edistää oppimista. Lapsi ei leiki jotta voisi oppia, vaan oppiminen tulee sivutuotteena kun lapsi on spontaanisti motivoitunut. (Kalliala 1999, 225)

Kalliala toteaa varhaiskasvatuksen ammattilaisten pitävän leikkiä lapsen elämässä keskeisenä ja varsin luonnollisena asiana. Leikkivää lasta pidetään ”kaiken kaikkiaan terveenä”, ei vain fyysisesti, vaan myös psyykkisesti hyvinvoivana. Korostetaan kuinka leikkivät lapset ovat sosiaalisia selviytyjiä; he harjaannuttavat sosiaalisia taitojaan, heillä on ystäviä, ja he käyttävät mielikuvitustaan. Näin he kasvavat leikkiessään ja oppivat luonnollisella tavalla kuinka ollaan ja eletään. Vastaavasti lapsi, joka ei leiki, on vaikeuksissa vuorovaikutustilanteissa. (Kalliala 1999, 226–227)

3.2.1 Leikki ja motorinen kehitys

Motorinen kehitys tarkoittaa liikkeiden kehitystä. Motorinen kehitys määräytyy keskushermoston, luuston sekä lihaksiston kehityksestä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita että kehitys olisi vain biologista, sillä ympäristön virikkeet, yksilön persoona sekä hänen oma motivaationsa motoristen taitojen harjoitteluun vaikuttavat suuresti siihen, millaisia motorisia taitoja lapsi lopulta hallitsee. (Karling ym. 2008, 123) Leikki motivoi lasta oppimaan, ja suurin osa motorisesta kehityksestä tapahtuukin leikin avulla. (Autio 2007, 17)

Olennainen osa leikkiä, on liikkuminen. Kun lapsi kiipeilee, hän oppii avaruuden hahmottamista ja liukumäkeä laskiessaan hän oivaltaa kaltevuuden käsitteen. Kun lapsi laululeikissä juoksee ympyrää, voi hän omien lihaksiensa avulla ymmärtää ympyrän muodon. (Jarasto & Sinervo 1997, 209) Perustoiminnoissa pidetään tärkeänä lapsen omatoimisuutta ja sen vahvistamista. Pukeutumalla, peseytymällä sekä ruokailutilanteissa lapsi harjoittelee silmän ja käden välistä yhteistyötä sekä hienomotorisia taitoja. Näitä taitoja hän tulee tarvitsemaan omatoimiseen ja riittävän nopeaan suoriutumiseen erilaisista tilanteista. Leikkiessään lapsi harjoittaa näitä taitoja aivan huomaamattaan, esimerkiksi pukemalla päälleen roolivaatteita, käyttämällä leikissään erilaisia välineitä sekä pukemalla nukkeja. Tämän vuoksi on tärkeää antaa lapsen käyttää leikeissään mahdollisimman monipuolisesti erilaisia välineitä. (Karling ym. 2008, 201) Leikkiessään ja erilaisia leikkimateriaaleja valmistellessaan lapset harjaannuttavat hienomotorisia taitojaan, ja näin työstävät juuri niitä asioita joihin kasvattajat pyrkivät tietoisella toiminnallaan. Etenkin erilaiset ulkoleikit tarjoavat lapselle oivan mahdollisuuden harjoitella koko kehon hallintaa. (Hintikka ym. 2004, 53)

Kun lapsi leikkii, hänen lihaksensa vahvistuvat, ja lihasliikkeet tarkentuvat. Lapsella tulisikin olla mahdollisuus rauhallisiin yhdessä paikassa tapahtuviin leikkeihin, sekä toiminnallisiin juoksu ja hyppy-leikkeihin, jotta hänen karkea ja hienomotoriikkansa voisivat kehittyä. (Karling ym. 2008, 201–202)

3.2.2 Leikki ja lapsen kognitiivinen kehitys

Kognitiivisuudella tarkoitetaan havaitsemista, ajattelua, muistia, kieltä sekä oppimista. Kognitiivisella kehityksellä tarkoitetaan siis tiedon käsittelyä sekä sen kehitystä. (Karling ym. 2008, 134)

Leikkiessä lapsen koko keho aktivoituu. Leikki siis aktivoi myös aistit, ajattelun, tunteet, mielikuvat sekä muistot. Leikissä lapsi pystyy ajattelun ja mielikuvien kautta käsittelemään omia kokemuksiaan. Näin lapsi tutkii leikkiessään omaa itseään ja olemassaoloaan. Lapsen leikissä myös oppiminen tapahtuu parhaiten. Leikkiessä tapahtuva oppiminen perustuu aktiiviseen oppimiseen, jossa lapsi toimii tiedon tuottajana. Oppimistilanteissa leikillä on merkitystä motivaatioon, mielikuvitukseen sekä emotionaaliseen syventymiseen. (Vilén ym. 2006, 474–477)

Kieli on keskeinen asia lapsen leikissä, sillä mielikuvien jakaminen leikkijöiden kesken vaatii olennaisesti kieltä. Leikki kehittää lapsen kielellistä ilmaisua sekä laajentaa sanavarastoa. (Karling ym. 2008, 202) Varhaiskasvatuksen käsikirjassa pohditaan voisiko lapsi oppia lainkaan puhumaan ilman hypityksiä, loruja ja riimejä, joissa kielen avulla aikuinen muodostaa leikeissä kuvitellun tilanteen. Leikit ja erilaiset lorut virittävät lapsen lähikehityksen vyöhykettä kielen oppimiseen. (Hujala & Turja 2011, 71)

Abstraktin ajattelun kehittyessä lapset pystyvät korvaamaan leikissä tarvittavia konkreettisia esineitä mielikuvilla. Ryhmässä leikkiessään lapset tuovat kukin mukaan oman kokemuksensa. Lapsien erilaiset kokemukset toimintojen järjestyksestä saattavat vaihdella suurestikin, sillä eri perheissä on omat tapansa. Näin lapset saavat uutta tietoa erilaisista toimintatavoista, ja samalla laajentavat omaa kokemustaustansa. Lisäksi leikki kehittää myös suunnitelmallisuutta, sillä iso osa leikkiajasta kuluu leikin järjestelyyn sekä suunnitteluun. Voidaankin sanoa lapsien suunnittelevan ja muotoilevan leikkiään jatkuvasti. Lisäksi lapsen muisti kehittyy leikkiessä. Leikki nivoo toimintaan sisältyvät asiat toisiinsa, jolloin ne on helpompi muistaa.

Leikki on lapsen ajattelutoimintaa, lapsi oppii leikkiessään ymmärtämään toimintaketjuja sekä niiden välisiä syy-seuraussuhteita. Leikin tapahtumat voidaan järjestää todellisuuden mukaiseen järjestykseen, mutta tapahtumien kestoja voidaan säätää leikkiin sopivalla tavalla. (Karling ym. 2008, 202–203) Aivotutkija Matti Bergströmin mukaan luovat leikit edistävät aivotoimintaa, tällöin kehittyvät muun muassa kyky itsenäiseen ajatteluun sekä tilanteen arviointiin, kokonaistilanteiden hahmottamiseen sekä asioiden punnitsemiseen eri näkökulmista katsottuna. Luova leikki kehittää myös arviointia siitä, millaisia vaikutuksia ja tuloksia omalla käytöksellä voi olla. (Jantunen & Lautela 2009, 155)

Lapsi tutkii leikissään ympäröivää maailmaa, muodostaa merkityksiä sekä alkaa ymmärtää todellisuutta tilanteessa, jossa omat taidot eivät riitä aikuisen tasolle. Lapsi oppii esimerkiksi miten eri ammatinharjoittajat toimivat. Kuinka kaupanmyyjän ja asiakkaan välinen suhde on erilainen kuin asiakkaiden välinen suhde, tai kuinka poliisi toimii eri tavalla kuin rosvo. Erilaiset yhteiskunnalliset suhteet heijastuvat roolileikeissä. Leikkiessä siis lapsen moraalinen tietoisuus sekä mielikuvitus laajentuvat. (Hintikka ym. 2004, 42) Leikkiessä lapsi pystyy käsittelemään omia ajatuksiaan sekä tunteitaan, kokemuksiaan ja elämyksiään. Lapsi oppii löytämään niille ilmaisukeinoja, ja ymmärtämään niitä. Lapsi, joka on pienestä pitäen tottunut leikkimään, omaa aina välineen, jonka avulla hän voi käydä läpi mieltä painavia asioita. Lapsi saattaa olla mukana jossakin tilanteessa, jonka merkitystä hän ei ymmärrä, mutta jossa on vahva tunnelma. Esimerkiksi häät ja hautajaiset ovat tällaisia tilanteita. Leikki on hyvä jälkipuintimenetelmä myös silloin, kun sanat vain eivät tunnu riittävän. (Kahri 2001, 18–19)

Leikki eroaa työstä erityisesti siksi, että leikillä ei ole selkeätä päämäärää eikä siinä pyritä tiettyyn lopputulokseen, vaan tärkeintä on itse leikkimisen toiminta. Lapsi ei kopioi havainnoimaansa todellisuutta sellaisenaan, vaan yhdistelee leikkiinsä olennaisesti myös mielikuvitusta. (Karling ym. 2008, 202)

3.2.3 Leikki ja lapsen sosiaalinen kehitys

Lapsen sosiaaliset taidot näkyvät muun muassa taitona kuunnella ja kysyä, avun pyytämisenä, yhteistyö- ja ryhmätaitoina sekä toisen huomioon ottamisena. Lapsella on myös taito luoda ystävyys-suhteita, hän osaa osoittaa ja hallita tunteitaan, sekä noudattaa yhteisiä sopimuksia oman ikä- ja kehitystasonsa mukaan. (Järvinen, Laine & Hellman- Suominen 2009, 57)

Leikkiminen edellyttää lapsen kykyä yhteistoimintaan muiden lasten kanssa. (Hintikka ym. 2004, 47) Leikkiessään yhdessä aikuisen tai toisten lasten kanssa, lapsi hahmottaa suhdettaan toisiin, ja voi näin peilata omia kokemuksiaan sekä ajatuksiaan suhteessa muihin. Lapsen eläytymiskyvyt tilanteeseen, sekä empatiataidot kehittyvät leikin mielikuvien avulla. (Vilén ym. 2006, 474–475)

Lapsi on luonnostaan kiinnostunut saman ikäisten lapsien seurasta. Aluksi vuorovaikutus on ihmettelyä, ja saattaa olla hyvinkin kömpelöä. Pienet lapset tarvitsevat paljon aikuisen ohjaamista sanattoman sekä myös sanallisen vuorovaikutuksen oppimisessa. Kun perustaidot on opittu, leikit alkavat kehittymään. Lapsi ei pysty kehittymään ilman sosiaalisia kontakteja, ja leikkiessään lapsi saakin kokemuksia yhteistoiminnasta. Lapsen tulee pystyä sopimaan yhteisistä säännöistä, roolien jakamisesta ja leikin etenemisestä sekä kuvitteellisten esineiden merkityksestä. Lisäksi leikistä saa kokemusta ristiriitojen ratkaisemiseen. Onkin tärkeää, että lapsi saisi itse yrittää selvittää ristiriitansa, sillä leikkiessään lapsella on hyvä mahdollisuus harjoitella muiden huomioon ottamista. (Karling ym. 2008, 167, 203–204)

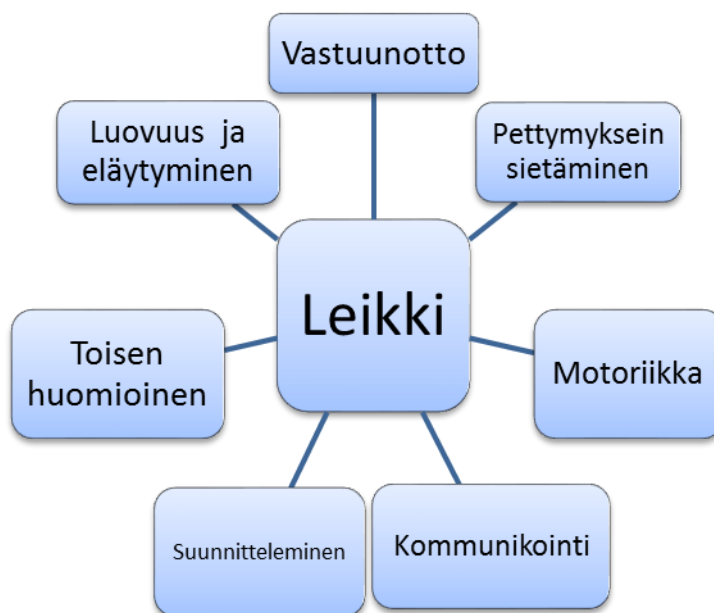
Suuri osa leikistä tapahtuu yhden tai useamman leikkikaverin kanssa, jolloin lapsi pääsee jakamaan niitä kokemuksia sekä merkityksiä, joita leikkiessä kohdataan. Lapsen eläytymiskyky, empatia, sekä hänen vuorovaikutustaitonsa pääsevät kehittymään. Samalla myös lapsen omat asenteet sekä moraali kehittyvät. Leikkiessä harjaantuvat myös sekä itsenäisyys, että yhteistyötaidot. (Kahri 2001, 19) Kun lapsi leikkii, vaihtuvat hänen roolinsa aina tilanteen

mukaan, jolloin lapsi oppii eläytymään toisen ihmisen tunteisiin sekä kokemuksiin (Kyrölampi-Kylmänen 2010, 79) Kalliopuskan mukaan erilaiset roolileikit ovatkin yleisin keino sosiaalisten taitojen opetteluun. (Kalliopuska 1995, 81)

Leikki jonka idea on yhdessä muiden leikkijöiden kanssa sovittu, on lapselle ensimmäinen tilaisuus harjoittaa sosiaalista vastavuoroisuutta. Yhteiseksi leikki-ideaksi ei aina tule oma idea, jolloin lapselta vaaditaan sitoutumista jonkun toisen ideaan. Leikin aiheen lisäksi, haastetta tuo se, että leikkijöiden tulee sopia siitä, missä ja miten leikitään. Se, että lapsi luopuu omasta ideastaan, valmistelee häntä koulumaiseen työskentelyyn, sillä koululaisen on suostuttava leikkimään myös niin sanottuja ”opettajan leikkejä”. Mielenkiintoinen leikki-idea kannattelee lapsia sopimaan ja organisoimaa leikin kulkua yhteisvoimin. Leikkiä organisoidaan loogisesti: Kun toinen ehdottaa jotain, toinen edottaa lisäksi jotain sellaista, joka tukee alkuperäisideaa, ja näin koko leikki rakennetaan yhdessä.

Leikkiessä lapset luovat erilaisia kontakteja, joita ilman ei voida sopia yhteistä leikki-ideaa tai järjestää leikkiympäristöä. Leikin edetessä lasten välille alkaa syntyä sellaisia suhteita jotka saattavat jatkossa vaikuttaa koko lapsiryhmän toimintaan. Eri kehitysvaiheissa olevat lapset hyötyvät keskinäisistä vuorovaikutustilanteista. Nämä tilanteet antavat sisäistä tietoa sekä opettavat kommunikointitaitoja. Kun lapsi ohjaa toista lasta, hänen tulee ajatella uudella tavalla. Tällainen tilanne vaatii lasta vertaisdialogiin sekä tasavertaiseen ajatuksien vaihtamiseen. Ohjaava lapsi oppii vuorovaikutuksesta, sillä hänen tulee ymmärtää mitä toiset lapset sanovat ja hänen on reagoitava sen mukaan. Ohjaaja yrittää muodostaa käsityksen, mitä toinen leikkijä mahtaa ajatella ja mitä hän roolillaan tavoittelee. Samalla leikki etenee loogisesti ohjaajan ratkaisujen mukaan. (Hintikka ym. 2004, 47–48)

Kuvio 1. Leikki kehittää monia taitoja

3.3 Päiväkoti leikkiympäristönä

Lapset tuovat leikin mukanaan saapuessaan päiväkotiin. Leikki kuvastaa lasten välistä vuorovaikutusta, ja taipuu myös lapsen ja aikuisen välisen vuorovaikutuksen sisällöksi. Perusluonteeltaan leikki on aina sosiaalista, vaikka yksinkin saa leikkiä. Koska ilman leikkiä lapsen elämästä puuttuu jotakin oleellista, on pidettävä huolta siitä, että päiväkodissa on parhaat mahdolliset edellytykset leikille. On tärkeää muistaa, että tyydytystä tuova leikki on suuri osa lapsen arvoista lapsuutta, myös päivähoitossa. (Kalliala 2008, 39)

Päiväkoti on lasten toimintakenttä, joka tarjoaa mahdollisuuden erilaisten suhteiden muodostumiseen. Kun lapsi leikkii päiväkodissa, osallistuu hän silloin yksittäistä leikkilannetta laajempaan kenttään, jossa hänen toiminnallaan on erilaisia vaikutuksia. Leikkiminen ei ole ainoastaan tietyn leikin sääntöjen sekä tapojen omaksumista ja noudattamista, vaan se on samalla myös lapsuuden kulttuuriin osallistumista. (Alanen & Karila 2009, 110,157)

Leikkiympäristön tietoinen luominen, sen uudistaminen sekä ylläpitäminen ovat olennaisia asioita varhaiskasvatuksessa. Rikkaan leikkiympäristön luominen perustuu asiantuntemukseen jossa on otettu huomioon lapsen leikin kehitysvaiheet sekä leikkikulttuuri. (Stakes 2005, 22) Leikin rakentaminen päiväkodissa on monimutkaista, sillä se vaatii huomion kiinnittämistä moniin eri asioihin samanaikaisesti. (Alanen & Karila 2009, 162) Päiväkodin henkilökunta pystyy vaikuttamaan omalla toiminnallaan sekä kasvatuksellaan siihen, millainen leikkiympäristö lapsilla on. Päiväkodissa tapahtuvalla leikillä on toisenlaiset puitteet kuin kotona tapahtuvalla leikillä. Päiväkodissa leikki on usein ajoitettu tiettyihin aikoihin ja keston. Leikkejä saatetaan rajoittaa erilaisilla tila- ja materiaalijärjestelyillä, sekä toimintaohjeilla ja säännöillä. (Kyrölampi-Kylmänen 2010, 85–86) Ryhmätiloissa ei saa juosta, ja aikuisella on valta päättää kenellä on lupa mennä esimerkiksi käytävään, jossa voi liikkua vapaammin. Tällä tavoin spontaania liikkumista voidaan rajoittaa, ja lapselle saattaa syntyä kokemus mahdollisuuksien sulkeutumisesta tai rajoituksista. Päiväkodin tilat on myös saatettu organisoida niin, että niissä on hankala leikkiä. Lapset tarvitsevat leikkiinsä useimmiten suuremman tilan kuin mitä on tarjolla, ja tämän vuoksi lapsiryhmän hajottaminen jakotiloihin on välttämätöntä. Tämä saattaa kuitenkin aiheuttaa sen, että lapset ovat aikuisen katseen ulottumattomissa. (Tiusanen 2008, 80) Ammattikasvattajien tulee kiinnittää huomiota leikin merkitykseen sekä päiväkotiympäristön leikkitilaan, jotta lapsen oikeus omassa tahdissa leikkimiseen voisi toteutua. Että lapsen oikeus leikkiin toteutuisi päiväkodin arjessa, tulisi päivärytmin olla mahdollisimman joustava. Päivärytmin pääperiaatteena tulisi olla lapselle ominainen tahti – kiireettömyys. (Kyrölampi-Kylmänen 2010, 88)

Päiväkodissa on hyvä huolehtia erilaisten materiaalien saatavuudesta, sekä virikkeiden järjestämisestä. Lapsi siirtyy leikkiessään omaan mielikuvitukselliseen maailmaansa. Erottaakseen leikin ja todellisuuden lapset tarvitsevat materiaalia, jolla he pystyvät halutessaan rajaamaan leikkipaikan ja rakentamaan sitä. Muun muassa helposti siirrettävät pöydät, tuolit, matot sekä erilaiset kankaat ovat sopivia leikin rakennustarpeita. Materiaalilla on tärkeä merkitys silloin, kun lapsi pyrkii osoittamaan, missä roolissa hän leikissään on. Aikuinen

voi antaa leikkiin aineksia ja ideoita esimerkiksi lukemalla satuja, keskustelemalla lapsen kanssa tai tekemällä yhteisen retken luontoon. (Hintikka ym. 2004, 43)

Kalliala toteaa ammattikasvattajien yleisesti olevan leikin kannattajia. Päiväkodin henkilökunnan ajatukset leikin merkityksestä ovat yhdensuuntaisia, ja leikin tärkeys nostetaankin päiväkodin keskeisimmäksi toimintamuodoksi. Taustalla vaikuttaa fröbeliläinen perinne vahvoine leikin korostuksineen. (Kalliala 1999, 224–227) Friedrich Fröbel oli lastentarha-aatteen alulle panija. Hän tunnisti leikin suuren merkityksen sekä arvon lapsen elämässä. Hän vaati vanhempia sekä varhaiskasvatuksen asiantuntijoita takaamaan sen, että lapset saavat leikkiä. Fröbelin mukaan leikki ei ole mitätöntä ajankulua, vaan jatkuvaa oppimista. Leikki on lapsen elämän sekä varhaiskasvatuksen ydintä. (Kyrölämpi- Kylmänen 2010, 88)

Lastentarhanopettajat ovat huolissaan siitä, kuinka esiopetuksen sisällöt lähentyvät liikaa koulumaailmaa. Näin leikille, retkille sekä juhlille jää vähemmän aikaa. Leikin sirpaleisuus näkyy päiväkodin arjessa muun muassa siten, että lapsen tulee lopettaa leikkinsä kun siirrytään tilanteesta toiseen. Sen lisäksi että päiväkotitoiminta tarjoaa lapselle paikan, jossa hänellä on leikkikavereita, kaipaa lapsi myös rauhaa omaehtoiseen leikkimiseen. (Kyrölämpi- Kylmänen 2010, 86- 87)

3.4 Aikuisen merkitys lapsen leikissä

YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen on kirjattu lapsen oikeudesta leikkiin, vapaa-aikaan ja lepoon. Lapsille tulee tarjota tasapuolisia mahdollisuuksia osallistua erilaisiin virkistys-, kulttuuri-, ja vapaa-ajan toimintoihin turvallisten aikuisten valvonnassa. Lapsella tulee olla myös aikaa unelmointiin, pohdiskeluun ja tutkimiseen- yksin ja yhdessä lasten ja vanhempien sekä muiden aikuisten seurassa. Aikuisten tehtävänä onkin varmistaa turvalliset olosuhteet ja edellytykset lapsen hyvälle leikille sekä mielekkäälle vapaa-ajalle, ja osallistua leikkiin myös itse. (Leikkivä ihminen 2001, 5)

Aikuisen ja lapsen välinen vuorovaikutus on tärkeää kaikessa toiminnassa. Vuorovaikutuksellista tukemista on jokainen kohtaaminen, jolloin aikuinen luo lapselle tunteen voimavarojen kasvamisesta. Vuorovaikutuksellinen tukeminen voi olla myös yhdessä tekemistä sekä toimimista. Vietetään yhdessä lapsen kanssa iloisia hetkiä sekä luovia tuokioita, esimerkiksi maalaamisen parissa. (Karling ym. 2008, 194–195) Aikuisen tulee kiinnittää huomiota myös lasten keskinäisiin suhteisiin. Vaikka kaverisuhteiden luominen ei tapahdu hetkessä, ei ajan antaminen aina riitä, vaan tarvitaan aikuisen aktiivista toimintaa lapsen sosiaalisten suhteiden luomiseksi. Aikuisen tulee parhaalla mahdollisella tavalla edistää lasten välistä positiivista sosiaalista kanssakäymistä, ja tyydytystä tuovaa yhteisleikkiä. (Kalliala 2008, 58)

Leikkiessään lapsi on tosissaan. Aikuinen voi sytyttää tai sammuttaa leikin hyvinkin pienillä eleillä, ja hänen kannattaa tämän vuoksi pohtia suhtautumistaan leikkivään lapseen. Lapsi ansaitsee että aikuinen suhtautuu hänen leikkiinsä kunnioittavasti. Lapsi antautuu tekemäänsä kokonaisvaltaisesti joka saattaa aikuisen mielestä näyttää huvittavalta. Lapselle ei kuitenkaan kannata nauraa, sillä eihän aikuinenkaan pidä muiden naureskelusta, kun hän vakavasti kertoo jostakin asiasta tai puuhaa jotakin itselleen tärkeää. (Hintikka ym. 2004, 11–12)

Aikuinen luo olosuhteet leikille, mutta turhaa puuttumista ja pedagogiaa tulisi välttää. Aikuinen voi hienovaraisesti rikastuttaa leikkiä, ja vetää leikin ulkopuolelle jääneitä mukaan. (Jantunen & Lautela 2009, 157) Aikuisen tehtävänä on olla kuulomattoman päässä ja auttaa tarvittaessa. Aikuinen voi samalla puuhata omia asioitaan, mutta sanoa tarvittaessa jotakin leikkiin sopivaa, ja näin osoittaa samalla hyväksyvänsä leikin. Leikkiessään lapset oppivat selvittelemään keskinäisiä erimielisyyksiään. Aikuisen on kuitenkin hyvä auttaa riidan selvityksessä, mikäli kinastelulle ei näy loppua, tai jos joku lapsista pahoittaa mielensä. Aikuisen tulee puuttua leikkiin ehdottomasti myös silloin, jos joku lyö tai vahingoittaa toista lasta. (Hintikka ym. 2004, 12–13, 15)

Aikuisen tulee oivaltaa leikin mielekkyys, jolloin hän ymmärtää antaa riittävästi tilaa lapsen omaehtoisille leikeille. Jos lapsi saa itse valita leikkinsä aiheen,

sekä itse päättää osallistuuko hän leikkiin vai ei, sitoutuu lapsi leikkiin sen edellyttämällä tavalla. Jos aikuinen ratkaisee asiat lapsen puolesta, leikin henkilökohtainen merkitys leikkijälle saattaa jäädä syntymättä. (Hintikka ym. 2004, 54–55)

3.4.1 Leikin ohjaus ja tukeminen

Leikki on tärkeää lapselle, mutta samalla merkityksellistä myös aikuiselle, sillä aikuinen voi lasten leikkiä seuratessaan saada usein vihjeitä siitä, mikä on leikkivien lasten kehityksen taso ja kuinka hyvät yhteistyötaidot lapsilla on. Aikuinen pystyy ohjaamaan sekä monipuolistamaan leikkiä tukemalla leikkijöitä tarvittaessa. Leikkiä seuraavan aikuisen olisi hyvä rauhoittua miettimään, mitä lapset leikkivät ja miksi. Tulisi kiinnittää huomiota myös siihen, kuinka leikkijöiden motiivit eroavat toisistaan ja miten ne kuvastavat kyseisen lapsen kehitystä. (Hintikka ym. 2004, 36–37)

Leikki saattaa usein olla riippuvainen kasvattajien toiminnasta. Leikin tukeminen vaatii havainnointia, sekä kasvattajan kykyä eritellä leikkitalanteita. Leikkiville lapsille tulee antaa vapautta, mutta onnistunut leikki saattaa vaatia kasvattajalta myös suoraa ja epäsuoraa ohjausta. Esimerkiksi lasten iästä, leikin lajista ja muista tekijöistä riippuen, kasvattajan tehtävä saattaa vaihdella ulkopuolisesta havainnoinnista leikkiin osallistumiseen. (Stakes 2005, 21) Epäsuoralla ohjauksella tarkoitetaan sitä, että aikuinen järjestää materiaaleja, tilaa sekä aikaa lapsen leikille. Epäsuoran ohjaamisen muotoja voivat olla esimerkiksi lasten jakaminen sopiviin leikkiryhmiin sekä toimintaympäristön kehittäminen, ja tätä kautta leikin rikastuttaminen ja laajentaminen. Suoran ohjaamisen menetelmiä ovat muun muassa aikuisen esimerkkileikki, aikuisen osallistuminen itse leikkiin, tai leikin tukeminen kielellisesti, jolloin aikuinen voi neuvoa ja kysellä lapselta leikkiin liittyen. (Vilén ym. 2006, 477–478)

Leikkivien lasten pedagoginen ohjaaminen, sekä sellainen toiminnan suunnitteleminen, jossa lasten omatoiminen leikki ja siinä toteutuvat kasvatustehtävät otetaan huomioon, ovat ohjaajan keskeisimpiä tehtäviä. Tähän kuuluu myös

oppimisympäristön organisointi. Pienten lasten kanssa ohjaaja on leikissä mukana, isompien lasten kanssa aikuisen tärkein tehtävä on toimia tukijana ja auttaa tarvittaessa. Kaikkia ikäryhmiä tulisi kuitenkin havainnoida leikkitilanteissa. Ohjaaja voi seurata lasten keskinäistä vuorovaikutusta, leikissä oppimista sekä leikin etenemistä. (Parkkinen & Keskinen 2005, 23)

Leikin alkuvaihe voi useasti edellyttää aikuiselta tukea ja osallistumista. Jos lapsi ei itse keksi leikki-idea, voi aikuinen ehdotella esimerkiksi kotileikkiä tai majan rakentamista ja tarjota siihen tarvittavia välineitä. Kun leikki-idea on syntynyt, jaetaan rooleja. Kuka on äiti, kissa, koira ja niin edelleen. Mikäli leikki ei tahdo edetä, aikuinen voi esitellä jatkokysymyksiä tai – ehdotuksia leikin jatkumiselle. Aikuinen voi tarjota toisenlaisia materiaaleja sekä välineitä, ja kannustaa jatkamaan leikkiä. Aikuinen ruokkii lapsen leikkiä tuomalla tilanteisiin muun muassa mielikuvia sekä tunteita. Näin voidaan rakentaa yhteistä leikkimaailmaa lasten ehdoilla. (Järvinen ym. 2009,67)

3.4.2 Hyvä ohjaaja

Lasten ryhmää on usein haastavaa ohjata. Lapsiryhmän ohjaaminen, ilman että siihen on ennalta valmistauduttu huolella, voi päätyä kaaokseen. Sanonta ”hyvin suunniteltu on jo puoliksi tehty” pitää siis paikkansa etenkin lapsiryhmien ohjauksessa. (Autio & Kaski 2005, 63) Ohjatun toiminnan suunnittelun ja sen toteuttamisen lähtökohtana ovat lasten kiinnostusten aiheet, toiminnan tavoitteellisuus sekä lasten ikä- ja kehitystaso. (Järvinen ym. 2009,173)

Autio ja Kaski listaavat ohjaajan tärkeimmiksi ominaisuuksiksi ja toimintatavoiksi aitouden, luotettavuuden sekä turvallisuuden. Hyvä ohjaaja myös välittää lapsista, jolloin lapset tuntevat että he ovat tärkeitä ja pidettyjä. Ohjaajan tulee olla myös luova, sillä ohjaamiskerrat sekä lapset ovat aina ainutlaatuisia. Ohjaaja omaa myös hyvän itsetuntemuksen sekä kannustavan asenteen. Hyvä ohjaaja kannustaa jokaista lasta ja antaa myönteistä sekä rakentavaa palautetta. (Autio & Kaski 2005, 64–66) Aution ja Kaskin listaamien asioiden lisäksi mielestämme ensiarvoisen tärkeää on ohjaajan oma innostuneisuus

sekä perehtyminen erilaisiin ohjausmenetelmiin. Hyvä ohjaaja toimii lapsiläh- töisesti ja osallistaa lapset mukaan toimintaan.

Autio ja Kaski painottavat että ohjaajan on hyvä pysähtyä miettimään mitä ar- voja hän itse kasvattajana pyrkii toteuttamaan suhteessa lapsiin. Tärkeitä ar- voja ohjaajalle ovat esimerkiksi tasavertainen kohtelu tyttöjä sekä poikia koh- taan, kuuntelun taito, suvaitsevaisuus sekä rehellisyys. Hyvä ohjaaja kunnioit- taa luontoa ja ihmisiä, arvostaa itseään sekä muita. Ohjaajan tulee kiinnittää huomiota mitä hän omalla toiminnallaan ja sanoillaan viestittää lapsille, ja toi- miiko hän sanojensa mukaan. (Autio & Kaski 2005, 70)

3.4.3 Hyvän tuokion rakenne

Ohjatussa toiminnassa tulee ottaa huomioon mahdolliset alkujärjestelyt kuten tilankäyttö, sekä tarvittavien välineiden ja materiaalien hankkiminen. Tuokioon osallistuva lapsiryhmä on myös tärkeää huomioida etukäteen. Toiminnan kulku alkaa motivoinnista ja tuokioon virittäytymisestä. Virittäytymisen aikana voidaan jutella lasten toiveista sekä ajatuksista, katsella esimerkiksi kuvia, lu- kea kirjaa tai kuunnella musiikkia. Virittäytymisen tarkoituksena on luoda myönteinen ilmapiiri ja saada lasten uteliaisuus heräämään.

Virittäytymisestä siirrytään itse toimintavaiheeseen. Työskentelyn aikana tär- keintä on, että ohjaaja on kiinnostunut tapahtuvasta toiminnasta, sillä lapset saattavat aistia aikuisen välinpitämättömyyden. Mikäli opeteltava asia on uusi, on tärkeää muistaa ohjata lapsia selkeästi ja rauhallisesti. Toiminnassa tulee ottaa huomioon että kaikki eivät valmistu samassa ajassa, ja kunnioittaa kun- kin lapsen omaa rytmiä. Hyvä periaate on, että tärkeintä ei ole hieno tuotos, vaan itse tekeminen. Toimintavaiheen tulisi kestää niin kauan kuin innostusta riittää. Mikäli kyseessä on tuotos, jota on tarkoitus jatkaa myöhemmin, voidaan etukäteen sopia, milloin jatketaan.

Tuokion lopetuksen tulee tapahtua pehmeästi ja siitä on hyvä ilmoittaa lapsille etukäteen. Sopiva tapa lopettaa tuokio voi olla esimerkiksi rauhallinen leikki,

välineiden kerääminen yhdessä tai pieni rentoutus. Jos pois korjattavia asioita on runsaasti, tämä vaihe on hyvä aloittaa ajoissa, sillä toiminnan lopetus on tärkeä vaihe ohjatussa toiminnassa. Kun toiminta on päättynyt, ohjaaja kiittää lapsia ja voi antaa hieman palautetta hienosta toiminnasta/ tuotoksista. Myönteinen palaute tuo mukavan mielen ja luo onnistumisen tunteen. On myös hyvä antaa lapsille mahdollisuus kertoa omista tuntemuksistaan. Lapset saavat kertoa mikä oli kivaa, uutta, tai hankalaa. Ohjaajan on tuokion loputtua hyvä pohdita omaa työskentelyään, ja arvioida mikä onnistui, ja missä voisi parantaa seuraavassa tuokion ohjauksessa. (Järvinen ym. 2009, 174)

4 VUOROVAIKUTUS JA SOSIAALISET TAIDOT

4.1 Sosiaaliset taidot ja vuorovaikutus käsitteinä

Sosiaalisten taitojen määritelmä saattaa tarkoittaa aikakaudesta tai kulttuurista riippuen hyvin erilaisia asioita (Keltikangas-Järvinen 2010, 20). Sosiaaliset taidot ja sosiaalisuus tulee erottaa toisistaan, sillä sosiaalisuudella yleensä tarkoitetaan ihmisen kiinnostusta toisiin ihmisiin, sekä sitä kuinka paljon ihminen viihtyy toisten seurassa, kun taas sosiaaliset taidot merkitsevät taitoja toimia sosiaalisissa tilanteissa (Keltikangas-Järvinen 2010, 17). Sosiaalisten taitojen katsotaan olevan opittuja taitoja. On otettava kuitenkin huomioon myös lasten synnynnäiset erot temperamentissa. Sosiaalinen taito on toimintaa, joka tähtää sujuvaan vuorovaikutukseen ja mieluisaan lopputulokseen. Toivottava lopputulos on muiden positiivinen reagoiminen tähän toimintaan. Sosiaalisten taitojen hallinta luokitellaan seurausten perusteella. Kun sosiaaliset taidot ovat hallussa, on käyttäytyminen tilanteeseen sopivaa verbaalista tai nonverbaalista toimintaa. Onnistuneet sosiaaliset taidot synnyttävät myönteisiä vaikutuksia, kuten lapsen pääsyn mukaan leikkiin tai uuden kaverisuhteen syntymisen. Päinvastoin sosiaalisten taitojen taitamattomuus synnyttää epämieluisia seurauksia esimerkiksi niin, ettei lapsi pääse mukaan leikkiin. (Salmivalli 2005, 79–80)

Sosiaaliin taitoihin kuuluu kyky ymmärtää toisen ihmisen tunteita ja näkökantoja. Myös empatia- ja sympatiakyky sekä sosiaalinen herkkyyks ja hienotunteisuus kuuluvat osaksi sosiaalisia taitoja. (Keltikangas-Järvinen 2010, 22–23) Erään näkökulman mukaan sosiaaliset taidot rakentuvat vuorovaikutustaidoista, tunnetaidoista sekä taidosta pitää omia puoliaan (Koivunen & Lehtinen 2015, 175). Sosiaalisten taitojen yhteys vuorovaikutustaitoihin tulee esille siinä, kuinka myös ajoitus ja vastavuoroisuus ovat tärkeitä piirteitä sosiaalisten taitojen hallinnassa. (Salmivalli 2005, 79–80) Sosiaalisten taitojen sekä tunne-elämätaitojen taitaminen on yleensä toisistaan riippuvaa (Koivunen 2009, 112).

Vuorovaikutustaidot pitävät sisällään yhteisölliset taidot, kommunikoinnin sekä ongelmanratkaisutaidot. Vuorovaikutus on tiedostettua tai tiedostamatonta. (Koivunen & Lehtinen 2015, 174–175). Vuorovaikutus on eri osapuolten välistä viestintää, jonka avulla voidaan vaikuttaa ja viestiä toiselle asioita (Herrala, Kahrola & Sandström 2008, 146–147). Vuorovaikutusta on sekä sanallista että sanatonta, joista sanaton viestintä usein on uskottavampaa sanallisen ja sanattoman viestinnän ollessa ristiriidassa (Koivunen 2009, 47). Ihmisten välinen vuorovaikutus on tilannesidonnaista, ja vastavuoroinen viestintä on monissa tilanteissa, kuten sosiaalisissa suhteissa välttämätöntä. On tärkeää, että toisen antama viesti osataan vastaanottaa ja tulkita oikein, jotta viestin sanoma tulisi selväksi. (Herrala ym. 2008, 146–147)

4.2 Sosiaaliset taidot ja vuorovaikutustaidot 3-6 vuotiailla

Sosiaalinen kehitys on yksilön kehittymistä osaksi sosiaalisia yhteisöjä sekä erilaisia ryhmiä (Koivunen & Lehtinen 2015, 174–175). Aikuisella on merkittävä rooli lapsen sosiaalisten taitojen kehittämisessä. Aikuinen antaa lapselle käyttäytymismalleja, joiden kautta lapsi pystyy kehittämään omia sosiaalisia taitojaan sekä omaa käyttäytymistään. Tätä kautta lapsi saa myös rohkeutta liittyä uusiin yhteisöihin. (Aghajani, 2015) Sosiaalisten taitojen kehitys on nopeaa 3-6 – vuotiailla lapsilla. (Koivunen & Lehtinen 2015, 174–175) Varhaislapsuudessa lapsi ei pysty tekemään vielä spesifejä käsityksiä toisista ihmisistä. Lapsen henkilökäsityskin on hyvin kokonaisvaltaista. 3-6 vuotiaat lapset eivät myöskään erota vielä psykologisia ja fyysisiä ominaisuuksia toisistaan. Tässä ikävaiheessa lapsi kuvaa tyypillisesti toisia kokonaisvaltaisilla adjektiiveilla, kuten ”tuhma” tai ”kiltti”. Adjektiivit joilla lapsi kuvaa kavereitaan, liittyy yleensä tilanteeseen ja ystävän tekemisiin. Adjektiivit liittyvät yleensä myös juuri kyseisessä tilanteessa tapahtuvaan toimintaan mieluummin kuin menneeseen tilanteeseen. Lapsi kiinnittää hyvin paljon huomiota toisen ihmisen ulkoisiin ominaisuuksiin ja lapsen on vaikeaa tehdä pysyvää käsitystä toisen ihmisen persoonallisuudesta luonteenpiirteiden vaihdellessa eri tilanteissa. (Aho & Laine 1997, 84)

Lapsen ollessa 3-4 – vuotias, sosiaaliset taidot ovat vasta oppimisen alla, eikä yhteisleikki onnistu aina. Lapsi kuitenkin kaipaa leikkeihinsä enemmän kavereita kun aiemmin. 3-4 – vuotiaana lapsi saattaa ristiriitatilanteen koittaessa käyttäytyä vielä aggressiivisesti. Kun lapsi kehittyy ja on lähellä neljää ikävuotta, on lelujen jakaminen sekä oman vuoron odotus helpompaa. (Mannerheimin lastensuojeluliiton www-sivut). Kolmevuotiaalle lapselle voidaan opettaa tunnistamaan tunteita sanottamalla niitä. Tällöin lapselle muotoutuu kyky kuvitella miltä toisesta ihmisestä tuntuu. 4- vuotias osaa jo peitellä tunteitaan. (Koivunen & Lehtinen 2015, 146) Neljästä viiteen vuotiaana lapsi oppii alkamaan ottaa huomioon myös leikkikaverin tunteet ja toiveet. Tässä iässä lapsi myös pohtii itseään suhteessa kavereihin ja näin vertailee omia taitojaan. 5-vuotiaalla lapsella sosiaaliset taidot ovat muokkautuneet jo taitavimmiksi ja lapsen suhteet ystäviin ovat pysyvämpiä. Lapsen ollessa viisi vuotias, nauttii lapsi jo toisten lasten seurasta sekä lapsi osaa neuvotella ja kertoa omista tunteistaan. (Mannerheimin lastensuojeluliiton www-sivut). Sen lisäksi että lapsi osaa kertoa omista tunteistaan, osaa hän myös jo nimetä perustunteita. 5-vuotiaalla voi olla jo paineita epäonnistumisesta ja lapsi voi olla hyvin itse-kriittinen. Tunne-elämänkehitykseen tässä vaiheessa kuuluvat tunteiden ailahteleminen sekä kiukunpuuskat. (Koivunen & Lehtinen 2015, 146)

Ihminen tekee jatkuvasti havaintoja itsestään sekä häntä ympäröivistä asioista. Lapsen taito jakaa näitä sisäisiä kokemuksia kehittyy hitaasti. Lapsen psyykkisen kasvun sekä oppimisen takia on tärkeää, että lapsi pystyy vastavuoroisesti jakamaan tunnetilojaan sekä niihin liittyviä merkityksiä. Pieni lapsi pystyy jakamaan sisäisistä kokemuksistaan aluksi vain tiettyjä tunnetiloja, aikomuksia sekä tarkkaavaisuutta. Leikki-ikäisen lapsen kasvaessa, osaa lapsi jakaa muistinvaraisesti kokemuksiin liittyviä tulkintoja. Vastavuoroinen kokemusten jakaminen antaa lapselle pohjan hyvään kasvuun ja sitä kautta parempaan yhteistoimintaan. (Uusitalo 2000, 56–57)

Vuorovaikutustaitojen kehittyminen on suuresti kiinni siitä, minkälaista vuorovaikutusta lapsi on kokenut aikuisen kanssa. Positiivinen vuorovaikutus auttaa lasta hahmottamaan omaa toimintaansa ja säätelemään tunteiden vastaanottoa. Vahingoittava vuorovaikutus on laiminlyövä ja epäjohdonmukaista joka

estää vuorovaikutustaitojen kehittymistä. (Koivunen & Lehtinen 2015, 174) Lapsen tuntevat aikuiset saavat pienen lapsen vuorovaikutuksesta enemmän irti, heidän kiinnittäessään huomiota lapsen sanattomaan viestintään puhumisen ohella. Lapsen katseesta, kasvoista ja kehonkielestä voi saada lisää tietoa lapsen ajatuksista ja aikeista. (Wood 1992, 158–159)

4.3 Sosiaalisten taitojen tukeminen

Sosiaalisten taitojen opettelulle otollisinta aikakautta on esikoulu aika tai ensimmäiset kouluvuodet, koska ryhmien rakenteet eivät vielä ole pysyviä. Jotta prosessi olisi onnistunut, tulee sosiaalisten taitojen tukemisessa ottaa huomioon yksilön tarpeet, ikätasolle sopivien taitojen tunnistaminen sekä se, että koko ryhmässä tapahtuu muutosta. (Poikkeus 1995, 135–136). Sosiaalisia taitoja voi tukea ja opettaa lapselle suoraan ja vaikuttaa näin hänen käyttäytymiseensä. Tällöin lapselle opetetaan konkreettisia uusia taitoja kuinka toimia toisten kanssa. Taidot ovat yksinkertaisia, mutta niillä saattaa olla merkittäviäkin positiivisia vaikutuksia kavereiden kanssa toimiessa. Mukana taitojen opettamisessa voi olla myös mallioppimista ajatuksena että sosiaalisten taitojen kehittyessä myös kognitiiviset prosessit mukautuvat samalla. (Salmivalli 2005, 182–183)

Sosiaalisten taitojen opettaminen on monesti monivaiheista (Salmivalli 2005, 182). Taitojen opettamista helpottaa jos on etukäteen tunnistettu sosiaalisten taitojen alueet, joissa lapsi tarvitsee tukea (Poikkeus 1995, 137). Taitojen opettaminen lähtee yleensä siitä, että keskustellaan lasten kanssa sosiaalisesta taidosta. Yhdessä mietitään mikä se on, mitä hyötyä siitä on ja miksi sen oppiminen olisi tärkeää. Lapset voivat tämän kautta myös kiinnostua oppimaan taidon. Lasten kanssa voidaan tämän jälkeen käydä läpi oikeita ja vääriä tapoja käyttää taitoja; missä välissä taitoa on käytettävä, missä tilanteessa taito on käyttökelpoinen ja mitä ehkä tulee ottaa huomioon taitoa käyttäessä. Keskustelujen jälkeen on hyvä käydä läpi taitojen käyttöä lavastetussa tilanteessa. Hyviä keinoja havainnollistaa tätä päiväkodissa ovat roolileikit ja erilaiset draaman keinot. (Salmivalli 2005, 182–183) Myös videoiden avulla voidaan opettaa

lapselle monimutkaisempia taitoja (Keltikangas-Järvinen 2010,173). Viimeinen askel taidon käyttöönotossa on antaa lapsille palautetta heidän omassa toimintaympäristössään kuten leikissä. Myönteinen palaute edesauttaa lasta käyttämään taitoa arjessa. (Salmivalli 2005, 182–183)

Salmivalli toteaa, että sosiaalisten taitojen interventio-ohjelmissa on kolme eri osaa, joilla pystytään vaikuttamaan lapsen sosiaalisten taitojen kehittymiseen. Suorien sosiaalisten taitojen harjoittamisen lisäksi tulee ottaa huomioon sosiokognitiiviset sekä sosioekologiset taidot. Sosiokognitiiviset taidot pitävät sisällään toisten tunteiden tunnistamista, toisen asemaan asettumista, oman käytöksen seurauksien ennakoimista sekä tilanteiden tulkitsemista. Sosioekologisen intervention avulla taas vaikutetaan yksittäisen lapsen sijasta laajempaan ympäristöön, esimerkiksi kokonaiseen päiväkotiryhmään. (Salmivalli 2005, 185–190)

Sosioekologisten taitojen opettamisen takana on ajatus siitä, että jotta yksittäinen lapsi voi käyttää pysyvästi oppimiaan taitoja, on ympäristön oltava vastaanottavainen ja mahdollistettava taitojen käyttöönotto. Jotta lapsen käyttäytyminen muuttuu, on voitava vaikuttaa myös muiden lasten odotuksiin ja käsitelmiin kyseisestä lapsesta. Esimerkiksi torjutuksi tuleminen johtuu yksilön ja muun ympäristön vuorovaikutuksesta. Ympäristön muuttaessa suhtautumistaan torjutuksi tulleeeseen, myös hän pystyy muuttamaan käyttäytymistään. (Salmivalli 2005, 185–190) Poikkeuksen mukaan toimivimpia interventioita ovat ne, joissa harjoitus tehdään pienryhmissä ja torjutuksi tullut lapsi hankkii tietoa ja taitoja ja pystyy opettamaan näitä taitoja muille (Poikkeus 1995, 137–138).

4.4 Toverisuhteiden merkitys sosiaalisiin taitoihin ja vuorovaikutukseen

Lasten kaverisuhteilla on tärkeä merkitys lapsen sosiaaliselle identiteetti-kehitykselle sekä tunne-elämätaitojen oppimiselle (Koivunen 2009, 52). Lapsen vuorovaikutustaitoja iästä riippumatta vahvistaa lapsen vertaisryhmässä saatu

hyväksyntä. Jos lapsi taas joutuu vertaisryhmästä torjutuksi, vähentää se lapsen mahdollisuutta harjoitella vuorovaikutustaitoja. (Koivunen & Lehtinen 2015, 176–177) Korkea sosiaalinen asema lapsiryhmässä ei ole sosiaalisten taitojen kannalta välttämätöntä, mutta edes kohtalainen suosio vertaisryhmässä auttaa lasta välttämään yksinäisyyden tunnetta, kiusaamista sekä porukan ulkopuolelle jäämistä (Salmivalli 2005, 32–33). Usein syrjäytymisriskissä olevilla lapsilla on psykososiaalisia vaikeuksia (Koivunen & Lehtinen 2015, 194). Sosio-emotionaaliset vaikeudet voivat näkyä lapsessa sisään- tai ulospäinsuuntautuneisuutena. Tällöin lapsi on joko hyvin ahdistunut ja pelokas, tai väkivaltainen ja aggressiivinen. (Koivunen 2009, 111) Hyökkäävä käyttäytyminen taas aiheuttaa muiden lasten keskuudessa syrjintää ja torjuntaa. Vertaisryhmässä koettu syrjintä heikentää lapsen itsearvostusta ja lapsen huono asema ryhmässä muuttuu huonompaan suuntaan vuorovaikutustaitojen puuttumisen kautta. (Koivunen & Lehtinen 2015, 194). Olisikin tärkeää, että kasvattajat puuttuisivat lasten negatiivisiin vuorovaikutustilanteisiin erilaisin interventioin. Lapsiryhmässä syrjäytymisuhan alla olevia lapsia tulisi vahvistaa ja ryhmän yhteistoiminnallisuutta lisätä.

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

5.1 Opinnäytetyöprosessi

Opinnäytetyöprosessi alkoi marraskuussa 2014, kun etsimme tilaajaa opinnäytetyöhömme. Soitimme muutamaa Porin päiväkotiin, mutta heillä ei ollut tarvetta toiminnalliselle opinnäytetyölle lapsen liikunnallisuutta tukien. Joulukuun alussa soitimme Pelastusarmeijan päiväkodin johtajalle, joka lupasi kartoittaa tarvetta osastoilta. Pelastusarmeijan Perhosten osastolta nousi idea yhteistoiminnallisesta liikuntapaketesta. Tammikuussa 2015 menimme tapamaan Perhosten henkilökuntaa, jotta saisimme lisää tietoa opinnäytetyön luonteesta. Osastolla oli tarve yhteistoiminnallisuutta tukevasta toiminnasta sekä tunteiden käsittelystä, sillä lasten sosiaalinen kanssakäyminen oli tuottanut ongelmatilanteita. Päiväkodissa käynnin jälkeen päätimme luopua ajatuksesta tehdä liikuntapaketti, ja muutimme opinnäytetyömme aiheen yhteistoiminnallisuutta tukevaksi leikkipaketiksi pitäen sisällään liikunnallisen osuuden. Näin opinnäytetyömme vastasi paremmin tilaajan tarvetta.

Huhtikuussa kirjoitimme opinnäytetyösopimuksen Pelastusarmeijan päiväkodin kanssa. Kevään aikana kävimme Perhosten osastolla tarkentamassa opinnäytetyöhön liittyviä seikkoja. Esitimme samalla myös tutkimussuunnitelmamme. Kevään ja kesän aikana tutustuimme aiheeseen liittyvään lähdekirjallisuuteen sekä tarkensimme toimintapaketin rakennetta. Mietimme mitkä osa-alueet tukevat yhteistoiminnallisuutta ja päädyimme näin jakamaan toimintapaketin neljään osaan. Halusimme painottaa opinnäytetyössämme lapsen leikin tärkeyttä.

Elokuun loppuun mennessä saimme toimintapaketin leikit suunnitelluiksi ja syyskuun aikana pidimme neljä toimintatuokiota. Toimintatuokiot valitsimme päiväkodin toiveesta niin, että jokaisesta leikkipaketin osa-alueesta pidimme yhden tuokion. Tuokioita toimintapakettiimme kertyi yhteensä 13. Pyrimme raportoimaan pitämästämme tuokiosta mahdollisimman pian tuokion pitämisen jälkeen. Hyödynsimme raportoinnissa päiväkodista saamaamme palautetta.

Pohdimme mikä tuokioissa toimi ja missä oli kehitettävää, ja tämän perusteella muokkasimme pitämiämme tuokioita hyväksi havaittuun suuntaan. Lokakuun aikana saimme toimintapaketin valmiiksi ja veimme sen Pelastusarmeijan päiväkotiin. Pyysimme samalla palautetta leikkipaketista, jonka perusteella muokkasimme sitä.

Teoriaosuuden kirjoittamisen aloitimme kesän aikana. Pyrimme keräämään teoriaosuuteen monipuolisesti erilaisia lähteitä. Tavoitteenamme oli löytää jokaisesta osa-alueesta olennaisimmat asiat ja kirjoittaa ne tiiviisti opinnäytetyöraporttiimme. Jatkoimme teorian kirjoittamista samalla kun työskentelimme leikkipaketin parissa. Teoriaosuuden saimme valmiiksi lokakuussa 2015.

5.2 Opinnäytetyöprosessin eettisyys

Tutkimuseettinen neuvottelukunta on laatinut hyvän tieteellisen käytännön ohjeet. Tutkimus on luotettava, mikäli se on tehty hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla. (Tutkimuseettisen neuvottelukunnan www-sivut 2015) Otimme opinnäytetyötä tehdessä huomioon lähdekirjallisuuden luotettavuuden ja valitsimme kriittisesti ammattikirjallisuutta opinnäytetyöhömmme.

Opinnäytetyömme ollessa toiminnallinen, mietimme eettisyyttä ohjatesamme tuokioita päiväkodissa. Satakorkean eettisissä toimintaohjeissa neuvotaan, kuinka lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti ja huoltajalla on oikeus määrätä lapsen osallistumisesta. (Satakorkean www-sivut 2015) Halusimme huomioida jokaisen lapsen yksilöllisesti ottaen huomioon lasten erilaisuuden. Toimintamme periaatteena oli lasten tasapuolinen huomioiminen. Suojasimme lapsen yksityisyyttä niin, ettemme kuvanneet lapsia tuokioiden aikana vaan kuvasimme ainoastaan lasten tuotokset joita ei voida yhdistää lapsen henkilöllisyyteen.

Opinnäytetyötä varten teimme tarvittavat sopimukset yhteistyökumppanimme kanssa. Veimme päiväkotiin ilmoituksen (Liite 3) jossa kerroimme tulevista tuo-

kioista, ja lasten osallistuminen tuokioihin oli vapaaehtoista tukien lapsen itsemääräämisoikeutta. Tutustuimme Satakunnan ammattikorkeakoulun tutkimusetiikkaan opinnäytetyöhömmе liittyen. Käsittelimme saamaamme palautettujen periaatteiden mukaisesti ja kirjasimme saamamme palautteen rehellisesti opinnäytetyöraporttiimme.

5.3 Toteutustapana toiminnallinen opinnäytetyö

”Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää ja osoittaa opiskelijan valmiuksia soveltaa tietojaan ja taitojaan ammattiopintoihin liittyvässä käytännön asiantuntijatehtävässä”. (Hakala 2004,7)

Toiminnallinen opinnäytetyö on käytännön toiminnan ohjaamista, opastamista ja järjeistämistä. Toiminnallinen opinnäytetyö voi olla alasta riippuen esimerkiksi ammatilliseen käyttöön suunniteltu ohje tai opastus. Se voi olla myös jonkin tapahtuman tai näyttelyn suunnittelu ja toteuttaminen. Toteutustapa vaihtelee aina kohderyhmän mukaan. Toteutustapana voi toimia muun muassa kirja, opas, kansio tai kotisivut. Ammattikorkeakoulun toiminnallisessa opinnäytetyössä tulee yhdistyä käytännön toteutus ja sen raportointi tutkimusviestinnän keinoin. (Vilkka & Airaksinen 2003, 9)

Toiminnallisessa opinnäytetyössä tärkein pohdittava osa-alue on opinnäytetyön kohderyhmä ja sen mahdollinen rajaaminen. Kohderyhmä on tärkeä, sillä toiminnallisessa opinnäytetyössä tapahtuma, ohjeistus tai opastus tuotetaan aina joillekin tai jonkun käytettäväksi, koska tavoite on saada ihmiset osallistumaan toimintaan tai tapahtumaan, tai toimintaa on tarkoitus selkeyttää jonkinlaisen oppaan tai ohjeistuksen avustuksella. (Vilkka & Airaksinen 2003,38)

Toiminnallista opinnäytetyötä tehdessä työprosessia kielellistetään opinnäytetyöraportiksi. Toiminnallisen opinnäytetyön raportista selviää miksi ja miten on tehty, miten työprosessi on edennyt ja millaisiin johtopäätöksiin ja tuloksiin se

on johtanut. Raportista ilmenee myös se, kuinka kirjoittaja arvioi omaa tuotosiaan ja oppimaansa. Lukija pystyy siis raportin lukemalla päättelemään, miten opinnäytetyössä on onnistuttu. (Vilka & Airaksinen 2003, 65)

5.4 Toteutuspaikkana Pelastusarmeijan päiväkoti

5.4.1 Pelastusarmeijan päiväkoti

Pelastusarmeijan päiväkoti on yksi neljästä vuoropäivähoitoa tarjoavista päiväkodeista Porissa. Pelastusarmeijan päiväkoti on yksityinen, ja sillä on ostopalvelusopimus Porin kaupungin kanssa. Pelastusarmeijan päiväkodissa on kaksi erillistä rakennusta. Toisessa rakennuksessa toimii kaksi alle kolmevuotiaiden ryhmää Pörriäiset ja Leppäkertut. Yli kolme vuotiaiden ryhmät Perhoset ja Ampiaiset sijaitsevat omassa rakennuksessaan samassa pihapiirissä. Päivähoitopaikkoja on yhteensä 83, mutta koska lapsia on vuorohoidon vuoksi paikalla satunnaisesti, on päiväkodissa kirjoilla yli 83 lasta. Päiväkodin hoitajat ovat 5.30–22.30. Päiväkoti tarjoaa myös lauantaihoitoa.

Pelastusarmeijan päiväkodin toiminta-ajatuksena on tarjota lapsen sekä perheen tarpeita vastaavaa hoitoa ja kasvatusta. Pelastusarmeijan päiväkodissa pyritään moniammatilliseen yhteistyöhön sekä lapsilähtöiseen kasvatukseen. Päiväkodin tarkoituksena on olla lämmin ja turvallinen kasvu- ja oppimisympäristö. Päiväkodin arvoihin kuuluu muun muassa tasa-arvoisuus, rehellisyys, avoin vuorovaikutus sekä toisten kunnioittaminen ja huomioiminen. Päiväkodin kasvatuspäämääriin kuuluu onnistumisen kokemuksen mahdollistaminen sekä kannustavan ja hyväksyvän ilmapiirin luominen. Päiväkoti huomioi toiminnassaan erityisen tuen tarpeen, kasvatuskumppanuuden sekä erilaisten yhteistyötahojen hyödyntämisen. Pelastusarmeijan päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma ottaa huomioon valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman. (Pelastusarmeijan www-sivut 2015)

5.4.2 Vuorohoito Porissa

Vuorohoitoa Porissa tarjoaa neljä päiväkotia. Vuorohoito on tarkoitettu vain vuorotyössä käyvien vanhempien lapsille. Myös vanhemman opiskelu voi olla syy vuorohoitoon. Lapsen hoitoaikaa on aika, mikä vanhemmalle menee työpäivään sekä työmatkoihin. Vanhempien on tuotava työvuorolistansa edellisviikon maanantaihin mennessä. Lapsen päivähoitossa viettämää aikaa on määritelty niin, ettei lapsi voi olla päiväkodissa yli 10 tuntia päivässä ja lapsella on oltava kaksi vapaapäivää viikossa. Vanhemmalla ollessa vapaapäivä, myös lapsen tulee olla vapaalla päiväkodista. Vuoropäiväkodissa lapsia on kirjoilla enemmän kuin yleensä hoidon luonteen vuoksi. Vuorohoidon tarve tarkistetaan ajoittain. (Porin kaupungin www-sivut 2015)

6 LEIKKIPAKETIN TOTEUTUS

6.1 Leikkipaketin suunnittelu ja hyödynnettävyys

Leikkipaketin tarkoituksena oli vastata Pelastusarmeijan päiväkodin tarpeeseen yhteistoiminnallisuuden puutteesta. Suunnittelussamme otimme vahvasti huomioon päiväkodista tulleet ideat, esimerkiksi tarpeen harjoitella vuorovaiikutustaitoja. Kävimme muutamaa otteeseen keskustelemassa ja tarkentamassa leikkipaketin sisältöä päiväkodin henkilökunnan kanssa. Suunniteltumme leikkipaketin rungon pyysimme suullista palautetta siitä, onko leikkipakettimme mennyt oikeaan suuntaan ja vastaako se tarpeita. Päiväkodin henkilökunta piti ideoistamme ja rohkaistuimme näin jatkamaan työskentelyä leikkipaketin parissa.

Leikkipakettia kootessamme pyrimme saamaan aikaan monipuolisen ja tarpeita vastaavan kokonaisuuden. Jaoimme leikkipaketin sisällön kolmeen osaan päiväkodin tarpeiden perusteella. Lisäsimme leikkipakettiin vielä yhden

osan jonka tavoite on lisätä yhteistoiminnallisuutta liikunnan kautta. Leikki-ikäisen lapsen tulisi liikkua liikuntasuosituksen mukaan päivittäin kahden tunnin ajan reippaasti (MLL:n www-sivut 2015), joten halusimme tuoda liikuntaa päiväkotipäivään myös yhteistoiminnallisuuden kautta. Koemme että lapsi jaksaa rauhoittua paremmin keskittymistä vaativiin tilanteisiin liikuntahetken myötä. Jokaisen eri leikkiteeman alusta löytyy teoriaa tukemaan valitsemiamme leikkejä. Teoria on tiivistetysti kirjoitettu tietolaatikko joka perustelee valitsemiemme leikkien tärkeyttä lapsen kasvun ja kehityksen tukemiseksi. Jokainen leikin osa-alue sisältää 3-4 tuokiokokonaissuutta. Jokainen tuokio sisältää aloituksen, toiminnan sekä lopetuksen. Valitessamme sopivia leikkejä kävimme läpi useita kirja- sekä internetlähteitä. Kriteereinämme olivat leikkien sopivuus Perhosten ryhmän ikätasoon sekä leikkien monipuolisuus. Tarpeita vastaavia leikkejä löytyi hyvin vähän suoraan, joten muokkasimme leikkejä paljon ja kehittelimme niitä myös itse.

Pohdimme tuokioiden järjestystä pakettiin ryhmädynamiikan kautta. Päädyimme siihen että ryhmäytymisleikit tulevat leikkipaketin alkuun. Perusteluina järjestyksen valitsemiseen olivat tuokioiden pitämisen ajankohta sekä ryhmäytymisen tärkeys ryhmän toimivuuden kannalta. Toiseksi leikkipakettiin laitoimme tunneleikit mukaillen ryhmäprosessin kulkua. Ryhmäprosessin kuohtuvavaiheessa tavoitteena on tunneilmaston aistiminen ja koemme että omien tunteiden käsittely ja muiden reagoiminen omiin tunteisiin auttaa tämän tavoitteen saavuttamisessa. Kolmanneksi käsitelimme yhteistoiminnallisia sekä sosiaalisia taitoja tukevia leikkejä, joiden koemme olevan tärkeitä yhteistoiminnallisten liikuntaleikkien onnistumisen kannalta.

Uskomme että Perhosten ryhmässä hyödynnetään leikkipakettia tarkoituksen mukaisesti. Saamamme palaute leikkipaketista tukee tätä ajatusta. Tämän lisäksi toivomme, että leikkipaketista on hyötyä muissakin Pelastusarmeijan päiväkotiryhmissä, mikäli on tarvetta yhteistoiminnallisuuden lisäämiseksi. Koska leikkipaketti sisältää neljä eri teemaa, voidaan sitä hyödyntää, mikäli ryhmällä on tarvetta esimerkiksi vain tunnetaitojen tukemiseen. Leikkipakettia voi käyttää myös ilman tavoitteita, mikäli tuokioihin halutaan ainoastaan jotain uutta tai erilaista. Toivomme että tuokioita sovelletaan ryhmän tarvitsemalla

tavalla uudelleenlaisiksi. Leikkipaketti on tallennettuna myös sähköisessä muodossa, joten se löytyy helposti käytettäväksi tarvittaessa myös muualle varhaiskasvatukseen.

Mietimme leikkipaketin visuaalista ilmettä paljon, sillä koemme ulkoasun olevan tärkeä osa leikkipakettia jotta se olisi selkeä ja helppolukuinen. Leikkipaketin helppolukuisuuteen pyrimme vaikuttamaan selkeällä fontilla sekä A4-kokoisella paperilla. Laitoimme leikkipakettiin sisällysluettelon, jotta lukija voi helposti löytää tarvitsemansa kohdan leikkipaketista. Tietolaatikat laitoimme myös selkeästi erilleen varsinaisista tuokioista. Lisäsimme leikkipakettiin muistiinpanoja – sivut, jotta leikkipaketin käyttäjä voi helposti laittaa muistiin lisää teemaan sopivia leikkejä tai kirjata ylös muutosideoita valmiisiin leikkeihin. Halusimme leikkipakettiin väriä ja valitsimme teemaväriksi neutraalin sinisen.

6.2 Leikkipaketin kokeileminen käytännössä

6.2.1 Ensimmäinen tuokio

Sovimme Pelastusarmeijan päiväkodin yhteyshenkilön kanssa, että pidämme ensimmäisen tuokiomme 1.9. Kaikki neljä tuokiota toteutettiin Perhosten ryhmässä. Katsoimme päiväkodin henkilökunnan kanssa parhaaksi pitää tuokiot esikoululaisille. Tuokioomme osallistui kahdeksan lasta. Päiväkodille sopi parhaiten iltapäivällä pidettävä tuokio, joten päiväkodin henkilökunta toivoi että pitämämme tuokio olisi korkeintaan puolen tunnin mittainen, ja ei vaatisi lapsilta suurta keskittymistä. Pedagogisesti ajateltuna tuohon ajankohtaan sopivin tuokiomme oli yhteistoiminnallinen liikuntatuokio. Halusimme huomioida lasten keskittymisen sekä jaksamisen, joten pitämämme tuokiot eivät menneet leikkipaketin järjestyksen mukaisesti.

Ensimmäisen tuokion aiheena olivat yhteistoiminnalliset liikuntaleikit. Tuokio koostui aloituksesta, toiminnasta sekä lopetuksesta. Valitsimme kyseisen kokonaisuuden leikkipaketista koska halusimme että tuokiomme olisi lapsille kokemuksena täysin uusi. Menimme päiväkotiin hyvissä ajoin valmistelemaan

tuokiota. Asettelimme lattiamerkit valmiiksi ympyrän muotoon, jotta tuokio olisi strukturoitu ja lapset asettuisivat paikoilleen hallitusti. Asensimme myös loppurentoutuksessa käytettävät kaiuttimet sekä toiminnassa tarvittavat kauppatarvikkeet valmiiksi. Annoimme tuokiota arvioivalle lastentarhanopettajalle tuokiomme sisällön, tavoitteet sekä arviointilomakkeen.

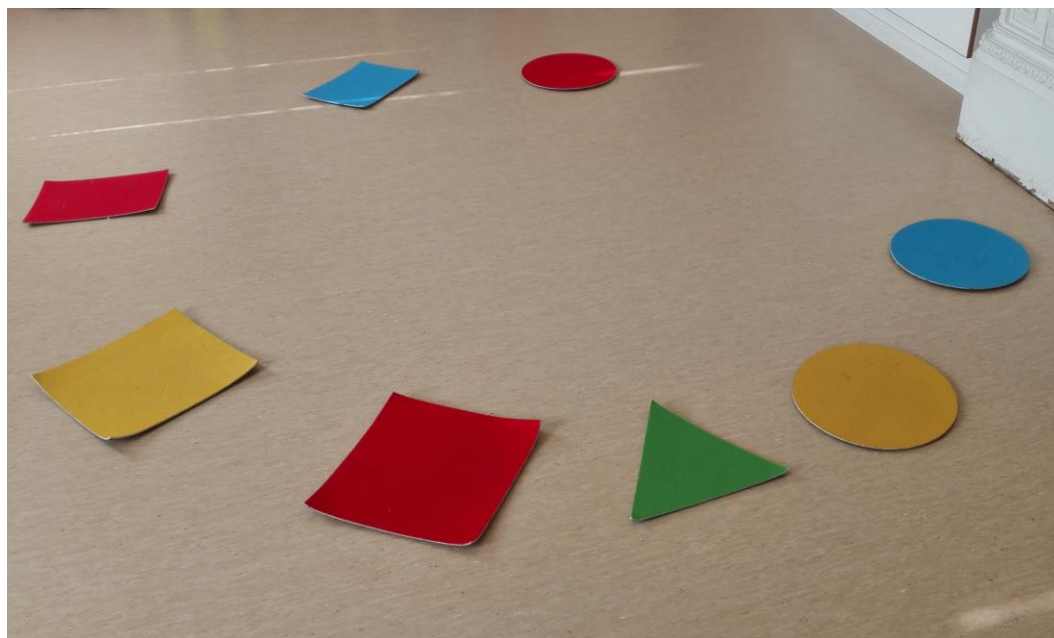
Aloitimme tuokion esittelemällä itsemme sekä tulevan tuokion sisällön. Tuokiomme alkoi venyttelypiirillä, jossa jokainen lapsi sai vuorollaan keksiä oman venyttelyliikkeen. Aloituksen tavoitteena oli turvallisen ilmapiirin luominen, sekä lasten kiinnostuksen herättäminen tulevaa tuokiota kohtaan. Lasten tuli vuorollaan myös esitellä itsensä, jolloin kirjoitimme lapsille nimitarrat. Lapset lähtivät hyvin mukaan tuokion kulkuun ja vaikuttivat innostuneilta. Ohjasimme lapsia jos heillä oli vaikeuksia keksiä venyttelyliikettä. Mielestämme saimme aloitusosan tavoitteet saavutetuiksi, sillä ilmapiiri oli vapautunut ja lähes jokainen lapsista näytti oman liikkeen. Jaoimme lapset kahteen ryhmään tulevaa toimintaa varten lattiamerkkien avulla. Pyysimme lapsia vuorollaan etsimään kertomamme lattiamerkin, esimerkiksi vihreän ympyrän. Näin saimme jaettua lapset näkökulmastamme tasapuolisiin joukkueisiin.

Toimintaosan leikkinä oli kauppalista – leikki, jossa kukin lapsi vuorollaan toi ohjaajan nimeämän tavaran kauppakassissa seuraavalle lapselle, joka vuorostaan lähti noutamaan tavaraa. Leikki toteutettiin viestimuoitaisesti liikkuen, joka kierroksella eri tavalla. Korostimme leikissä annettujen ohjeiden noudattamista sekä hauskanpitoa. Toiminnan tavoitteena oli yhteistoiminnallinen tekeminen ryhmissä sekä sääntöleikkien harjoittaminen. Tavoitteet toteutuivat mielestämme kohtalaisesti, sillä toiminta ei haastanut esikouluikäisiä välttämättä tarpeeksi. Haasteellisuutta rajoitti myös tilan puute, sillä kuljettava välimatka oli melko lyhyt. Ohjasimme lapsia kuitenkin kokoajan, jotta toiminta pysyi sujuvana. Jokainen lapsi osallistui omalta osaltaan toimintaan ja leikki oli yhteistoiminnallista.

Pareittain toteutettavaan loppurentoutukseen jaoimme parit niin että toiminnassa käytettyjen jonojen ensimmäisenä olleet muodostivat parin, ja niin edelleen. Lopetuksena oli saderentoutus, jonka tarkoituksena oli rauhoittuminen

sekä toisen koskettaminen ja kosketuksen vastaanottaminen. Saderentoutuksessa toinen lapsista oli rentoutettava ja toinen rentouttaja. Rentoutettava valitsi mukavan asennon ja rentouttaja kävi sormenpäillä naputellen läpi vatsaa, käsivarsia sekä jalkoja. Taustalle laitoimme sateen ropinaa. Muutaman minuutin jälkeen lapset vaihtoivat osia, ja toinen pääsi rentoutettavaksi. Kävimme näyttämässä jokaiselle parille esimerkkiä miten kaveria voi koskettaa. Yhtä paria lukuun ottamatta, lapset rauhoittuivat välittömästi. Viimeinenkin pari rauhoittui rentoutumaan ohjaajan mennessä viereen. Tämän perusteella koemme että tavoitteet täyttyivät loppurentoutuksen osalta.

Lopettaessamme tuokiota kysyimme lapsilta palautetta tuokiosta. Lapset antoivat positiivista palautetta näyttämällä peukaloa ylöspäin. Miltei jokainen lapsi kertoi tuokion olleen mieleinen, ja sisältäneen uusia leikkejä. Kysyimme lapsilta mikä tuokiosta oli parasta, ja vastaukseksi saimme saderentoutuksen. Lopuksi kiitimme lapsia mukavasta tuokiosta ja kerroimme saapuvamme ensi viikolla uudestaan. Koimme myös tuokion olleen antoisa ja lapset olivat hyvin vastaanottavaisia. Tuokion ilmapiiri oli mielestämme hyvä, ja ohjasimme lapsia tasapuolisesti.

Kuva 1. Paikkamerkit liikuntatuokiosta

6.2.2 Toinen tuokio

Toisen tuokion pidimme Perhosten ryhmässä 10.9. aamulla. Tuokion aiheena olivat tunteet ja niiden tunnistaminen. Koko tuokion käytimme työskentelyvälineenä Kissan päivät – kortteja. Valitsimme leikkipaketin tunteita tukevista leikeistä tämän tuokiokokonaisuuden, sillä päiväkodilla ei ole käytössä Kissan päivät – kortteja joten halusimme tehdä tämän työvälineen tutuksi päiväkodissa. Tuokioon osallistui kahdeksan lasta josta seitsemän osallistui jo aiemmin pitämäämme tuokioon. Tuokiota tarkkaili ja arvioi lastentarhanopettaja.

Tuokion alussa lapset etsivät itsellensä lattiamerkin ensimmäisen tuokion tapaan. Esittelimme jälleen itsemme ja kerroimme tuokion kulusta. Tuokion aloituksessa kävimme tunnekierroksen jolloin jokainen lapsi sai etsiä neljästä Kissan päivät – kortista omaa tunnettaan kuvaavan kortin. Pyysimme lapsia samalla esittelemään itsensä, jolloin lapset saivat nimitarrat rintaansa. Aloituskierroksen tavoitteena oli esittäytyminen, virittäytyminen tuokioon sekä oman tunnetilan jakaminen. Tuokion tavoitteet täyttyivät, sillä jokainen lapsi uskalsi näyttää valitsemansa kortin. Muutama lapsi ei osannut tai uskaltanut kertoa miksi tuntee kyseistä tunnetta. Kaksi poikaa valitsi naureskellen surullisen kissan jolloin valintaa kyseenalaistettiin. Tuokion aloituksessa oli hyvä ilmapiiri.

Toimintaosion tavoite oli tunteiden tunnistaminen ja samaistuminen toisen tunteisiin luomamme Tiuku-kissan esikoulupäivä – tarinan avulla. Tarina käsitteli Tiuku-kissan tunnerikasta päivää. Perhosten ryhmässä on ollut ongelmia leikkiin liittymisessä, joten käsitteimme ongelmaa tarinassamme ja keskustelimme lasten kanssa kuinka leikkiin liittyminen tapahtuu sujuvasti ja milloin leikkiin liittymisessä voi tulla ongelmia. Laitoimme Kissan päivät – kortit ringin keskelle jolloin lapset saivat tukea vastaamiseen. Luimme tarinaa aina hieman eteenpäin, kunnes pysähdyimme ja kysyimme lapsilta miltä Tiukusta tuntuu. Osa kysymyksistä antoi lapsille mahdollisuuden pohtia miksi Tiuku tuntee kyseistä tunnetta. Lapset osasivat vastata taidokkaasti esittämiimme kysymyksiin. Osa lapsista ei rohjennut vasta kysymyksiin omatoimisesti, jolloin lapset

osallistettiin tuokioon kysymällä kysymys heiltä. Pienen rohkaisun jälkeen kuitenkin lapset osasivat vastata esitettyyn kysymykseen. Painotimme lapsille ettei oikeita tai vääriä vastauksia ole.

Toimintaosion tavoitteet toteutuivat erittäin hyvin sillä lapset tunnistivat tunteet ja osasivat keksiä esimerkkejä. Olimme iloisesti yllättyneitä kun lapset jakoivat omia aiheeseen liittyviä kokemuksia. Vaikka tuokio meni hyvin, jälkikäteen ajateltuna Kissanpäivät – kortit olisi voinut jättää laittamatta ringin keskelle. Tunteita olisi voinut käydä läpi Kissan päivät – korttien avulla toimintaosion alussa ja laittaa kortit sivuun toiminnan ajaksi, sillä kortit veivät liikaa lasten huomiota. Tuokion ohjausta helpotti kun lapset olivat tuttuja ensimmäisestä tuokiosta jolloin pystyimme huomioimaan lasten keskinäiset suhteet tuokion suunnittelussa. Myös meidän ollessa lapsille jo tuttuja, oli tuokion ilmapiiri vapautuneempaa.

Lopetusosassa pelasimme Kissan päivät – korttien avulla muistipeliä. Tavoitteiksi kirjasimme tunteiden nimeämisen sekä hauskanpidon. Lasten istuessa ringissä, sai jokainen lapsi vuorollaan kääntää kaksi korttia yrittäen etsiä paria. Parin löytäessään lapsilta kysyttiin minkä tunteen hän löysi ja milloin viimeksi on kyseistä tunnetta tuntenut. Lapset olivat innoissaan muistipelistä. Lapset osasivat kertoa hyvin kokemuksiaan vastaamaan löytämäänsä tunnetta. Esimerkiksi eräs lapsista kertoi tunteneensa surua kun ei ollut saanut pelata viikonloppuna tietokoneella ja toinen tunsu tyytyväisyyttä kun oli päässyt Hop Lop:iin vanhempiensa kanssa. Tavoitteenamme oli, että jokainen lapsista saa yhden parin ja näin vastausvuoron. Onnistuimme tässä ja jokainen lapsi oli osallinen tuokion kulkuun. Koemme tämänkin tuokion osan tavoitteiden täyttyneen. Tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen oli esikouluikäisille melko helppoa ja vaikeustasoa nostamalla tuokiosta saisi haastavamman. Tällöin lapsia voisi pyytää esimerkiksi näyttelemään tunteita.

Kuva 2. Kissan päivät -kortit

6.2.3 Kolmas tuokio

Kolmannen tuokion pidimme 18.9. Tuokion aiheena oli yhteistoiminnallisen tekemisen kautta toisten hyväksyminen joukkoon sekä ystävyys. Tuokion osallistui 7 lasta. Jokainen lapsi oli jo aikaisemmin osallistunut tuokioihimme. Halusimme toteuttaa tämän tuokion koska tavoitteenamme oli järjestää lapsille erilaista tekemistä, tuomalla kuvataidetta mukaan tuokioon. Lisäksi myös Tiuku-kissa oli lapsille tuttu aikaisemmasta tuokiosta, joten tuokion teema tuntui lapsista mielekkäältä. Halusimme myös saada lasten kanssa aikaan jonkin konkreettisen tuotoksen.

Tuokion alussa lapset istuivat penkeille ja esittelimme itsemme jälleen lapsille. Tuokion aloituksena oli minä, sinä, me-keskustelu, jossa lapset saivat vuorotellen kertoa millainen hyvä kaveri on, ja kuinka on saanut uusia ystäviä. Keskustelimme lasten kanssa myös siitä, millaisia asioita on mukava tehdä yhdessä, kaksin tai yksin. Aloituksen tavoitteena oli pohtia yksin olemista sekä kaveruutta. Mielestämme tavoite täyttyi, sillä lapset osallistuivat hyvin keskusteluun uskaltamalla kertoa omia kokemuksiaan sekä ajatuksiaan.

Toimintana tuokiossa oli piirtää Tiuku-kissalle kaveri. Tarvitsimme tuokioon ison paperin, johon olimme piirtäneet valmiiksi Tiuku-kissan. Lisäksi tarvitsimme pieniä papereita sekä kyniä ja piirustuslustan. Tavoitteena toiminnassa oli yhteinen tekeminen, ryhmään kuulumisen vahvistaminen sekä luova tekeminen. Alussa näytimme lapsille kuvaa Tiuku-kissasta, joka oli aivan yksin isolla paperilla. Pyysimme lapsia piirtämään Tiukulle kavereita. Painotimme että jokainen kissa saa olla erinäköinen. Lapset saivat myös keksiä piirtämälleen kissalle nimen. Kaikki lapset lähtivät hyvin mukaan tekemiseen, ja piirsivät mieleisensä kissan. Osa lapsista ehti myös piirtämään kissalleen taustaa. Kun lapsi sai piirustuksensa valmiiksi, pyysimme häntä odottamaan penkillä. Lapset olivat melko samaan aikaan valmiita, joten odotusaika ei ollut pitkä.

Lopuksi jokainen lapsi sai vuorollaan esitellä muulle ryhmälle oman kissansa. Lapsi kertoi kissansa nimen, ja asetti sen Tiuku-kissan viereen isolle paperille. Kun jokainen lapsista oli kiinnittänyt kissansa paperille, keskustelimme erilaisuudesta tuotoksen avulla. Vertasimme kissojen ainutlaatuisuutta lapsien päiväkotiryhmään. Keskustelimme lasten kanssa myös siitä mitä kissat voisivat yhdessä tehdä, ja miltä Tiukusta nyt tuntuu. Näin hyödynsimme edellisen tuokion aihetta. Lopetuksen tavoitteena oli oman tuotoksen esittely ryhmässä sekä erilaisuuden ymmärtäminen ja sen hyväksyminen. Lapset esittelivät tuotoksensa innokkaasti ja asettelivat teoksensa tarkasti Tiukun viereen. Osa lapsista koki, ettei tuokio ollut mieluisa, koska lapsi oli kriittinen piirustukselleen. Lapset olivat kuitenkin innokkaasti mukana, ja yhteinen tuotos oli onnistunut.

Kuva 3. Tiuku-kissa ja kaverit

6.2.4 Neljäs tuokio

Viimeisen tuokion Perhosten ryhmässä pidimme 23.9. Tuokion aiheena oli ryhmäytyminen. Olimme suunnitelleet tuokion pidettäväksi ensimmäiseksi, mutta ensimmäisen tuokion ajankohdan vuoksi jouduimme siirtämään sen muuhun kohtaan. Koemme, että tämän vuoksi tuokion tarkoitus hieman kärsi, mutta onnistui kuitenkin hyvin. Tähän tuokioon osallistui lapsia vain viisi. Valitsimme leikkipaketista tuokiokokonaisuuden joka haastaisi lapsia ja sopisi pidettäväksi parhaiten jo ennestään tutulle ryhmälle. Tuokiota tarkkaili jälleen ryhmän lastentarhanopettaja.

Aloitimme tuokion esittelemällä itsemme sekä tuokion rakenteen. Annoimme lapsille mahdollisuuden vuorotellen kertoa nimensä sekä sen hetken kuulumiset. Olimme laittaneet lapsille valmiiksi lattiamerkit joihin lapset istuivat. Aloituksena olevan sylipallon ideana oli saada pallo kulkemaan sylistä syliin koskematta siihen käsillä. Tavoitteena sylipallossa oli yhteistyötaitojen kehittyminen sekä ryhmätyötaidot. Sylipallo oli haasteellista, mutta lapset toimivat hyvin ryhmässä ja jaksoivat odottaa onnistumista. Koimme että haasteellisuus oli positiivista, ja lapset saivat lopulta yhteisen onnistumiselämyksen. Koemme saavuttaneemme asettamamme tavoitteet.

Toimintaosassa ohjasimme lapsille 3 jalkaa 2 kättä- leikin, jonka tiesimme aiemman kokemuksen perusteella olevan haastava. Leikin tarkoituksena oli toimia ryhmässä ohjaajan antaman käskyn mukaan. Ohjaaja kertoi kuinka monta kättä, jalkaa tai muuta kehonosaa ryhmän tuli laittaa lattiaan. Tavoitteena tekemiselle oli ryhmässä toimiminen, oman kehon hahmottaminen, yhteistyötaitojen kehittyminen sekä ongelmaratkaisutaitojen kehittyminen. Ryhmään jakaminen tapahtui jälleen lattiamerkkien avulla. Kun lapsia oli pariton määrä, meni toinen meistä osaksi lapsiryhmää. Leikki osoittautui oletuksemme mukaan lapsille haasteelliseksi ja lapset vaativat paljon ohjausta. Leikki olisi onnistunut paremmin, jos molemmissa ryhmissä olisi ollut aikuinen ohjaamassa leikkiä. Lapset hahmottivat hyvin oman kehonsa ja toimivat hienosti osana ryhmää, mutta vaikeuksia lapsille tuotti ymmärtää toisen lapsen keho osaksi omaa ryhmää. Esimerkiksi lapsi laittoi omat kätensä lattiaan, muttei

osannut ottaa kaverin käsiä mukaan laskuihin. Tavoitteet täyttyivät kohtalaisesti, sillä vaikka leikki ei toiminut täysin ohjeen mukaan, osasivat lapset kuitenkin toimia hienosti osana ryhmää. Lapset kaipaivat lisää harjoitusta ongelmanratkaisutaitojen kehittämissä ryhmän kanssa.

Tuokion loppuleikkinä oli koske keltaista – leikki. Tätä ennen kävimme lasten kanssa läpi kuinka kaveria kosketaan nätisti. Leikin tarkoituksena oli koskea ohjaajan antamaa väriä omissa tai kaverin vaatteissa. Tavoitteiksi asetimme kosketuksen vastaanottamisen sekä toisen koskettamisen. Aluksi osa lapsista oli arkoja koskettamaan toista. Rohkaisimme kuitenkin lapsia koskettamaan kaveria ja loppua kohden leikki toimi paremmin. Koemme tämän vuoksi tavoitteemme onnistuneen.

6.3 Palautteen analysointi

6.3.1 Palaute ensimmäisestä tuokiosta

Saimme kirjallista palautetta tuokiota seuranneelta lastentarhanopettajalta. Laadimme palautelomakkeen joka sisälsi kuusi strukturoitua kysymystä, sekä tilaa vapaalle palautteelle (Liite 1). Pyysimme arvioimaan esittämiämme kysymyksiä asteikolla 1-5. Saimme tuokiosta hyvää palautetta. Lastentarhanopettaja arvioi tuokion rakennetta, pituutta, struktuuria sekä lasten huomioimista numerolla 5. Tuokion tavoitteista aloitus ja toiminta arvioitiin numerolla 4 ja lopetus numerolla 5.

Palautteen perusteella tuokio olisi kaivannut hieman lisää lasten ohjausta. Olimme tyytyväisiä vapaan palautteen määrään, ja saimme siitä vinkkejä tuleviin tuokioihin. Positiivisiksi asioiksi lastentarhanopettaja nimesi tuokion ilmapöydän, joka oli mukava ja turvallinen. Saimme kehuja myös siitä, että vaikka venyttelypiirissä lapsi ei olisikaan keksinyt liikettä, autoimme häntä eteenpäin ja asiasta ei tehty suurempaa numeroa. Myös lattiamerkkien käytöstä saimme positiivista palautetta. Palautteen perusteella häiriökäyttäytymiseen puuttuminen olisi voinut olla tiukempaa. Olisimme myös voineet selventää aloituksessa

venyttelyn tarkoitusta, sekä kannustaa lapsia toiminnan aikana pieneen kiisaan. Kaiken kaikkiaan itsearvioinnin, sekä lastentarhanopettajalta saaman palautteen perusteella tuokio sujui hyvin, ja tiedostamme kehittämistarpeet seuraaviin tuokioihin.

6.3.2 Palaute toisesta tuokiosta

Pyysimme kirjallista palautetta myös toisesta tuokiosta. Liitteenä olevaa palautelomaketta muutimme hieman. Tässä tuokiossa emme pyytäneet lastentarhanopettajaa huomioimaan tuokion struktuuria. Muuten palautelomake oli samanlainen; kysymykset tuli arvioida numerolla 1-5. Toista tuokioita seurasi ryhmän toinen lastentarhanopettaja, jolta saimme tuokiosta hyvin samankaltaista palautetta kun ensimmäisestä tuokiosta. Tuokion pituus, rakenne sekä lasten huomioiminen saivat arvosanan 5. Myös tuokiomme toimintaosuus oli numeron 5 arvoinen. Muista palautelomakkeen osa-alueista saimme arvosanan 4.

Saimme palautetta tuokion aiheen tärkeydestä. Positiivista oli myös tarinaan samaistumisen helppous. Tuokio olisi voinut olla toimivampi jos olisimme käyneet aluksi lasten kanssa läpi tunteita ja niiden merkitystä, koska 6-vuotiaille kaikki tunteet ei ole niminä tiedossa. Saimme hyvää palautetta hiljaisempien lasten huomioimisesta. Kokonaisuutena tuokio oli onnistunut.

6.3.3 Palaute kolmannesta tuokiosta

Kolmannesta tuokiosta meille antoi palautetta sama lastentarhanopettaja, kuin toisesta pitämästämme tuokiosta. Palautteenanto tapahtui samalla palautelomakepohjalla, kuin edellisessäkin tuokiossa. Saimme tästä yhteistoiminnallisuutta ja sosiaalisia taitoja tukevasta tuokiosta hyvää palautetta. Lastentarhanopettaja oli arvioinut palautelomakkeen joka kohdan arvosanalla 5.

Palautteessa saimme kiitosta siitä, että olimme edellisiin tuokioihin verrattuna ottaneet paremmin huomioon tuokion kulusta kertomisen ja lasten oli helpompi orientoitua tuokioon. Lapset, sekä tuokiota seurannut lastentarhanopettaja oli

tyytyväinen tuokiossa esiintyneeseen Tiuku-kissaan, sillä Tiuku seikkaili jo edellisen tuokion tarinassa. Saimme positiivista palautetta piirrostehtävän ideasta sekä siitä, että tuokion rakenne oli hyvin ajateltu ottaen huomioon lasten iän. Tuokio sujui rauhallisesti ja lapset olivat hyvin mukana toiminnassa lastentarhanopettajan sekä meidän omasta mielestä. Tuokio oli hyvä kokonaisuus ja otimme kaikki lapset hyvin huomioon.

6.3.4 Palaute viimeisestä tuokiosta

Pyysimme viimeisestä tuokiosta palautetta aiempien tuokioiden tapaan. Arvosanat jakautuivat taas numeroihin 4 ja 5. Arvosanan 4 saimme tuokion rakenteesta, lapsien riittävästä ohjauksesta sekä tuokion strukturoinnista. Tuokion tavoitteet aloituksessa sekä toiminnassa toteutuivat numeron 4 arvoisesti. Numeron 5 saimme tuokion sopivasta pituudesta, lasten tasapuolisesta huomioinnista sekä tuokion tavoitteet lopetuksen osalta toteutuivat 5 arvoisesti.

Saimme tälläkin kertaa vapaata palautetta runsaasti. Onnistuimme tälläkin kertaa tuokion aloituksessa, kun kerroimme lapsille selkeästi mitä tuokio tulee pitää sisällään, ja kysyimme ennen aloitusta lapsilta millä mielellä he ovat. Saimme parannusehdotuksen siihen, että molemmissa ryhmissä olisi olla ohjaaja ainakin ensimmäisellä kerralla, sillä leikki ei ole lapsille helppo, mutta toistojen ja idean ymmärtämisen jälkeen lapset pystyisivät olemaan helpommin keskenään. Leikin idea oli kuitenkin hyvä ja opettavainen. Saimme kiitosta siitä, että ensimmäiseen tuokioon verrattuna pyysimme lapsia heti kuuntelemaan ja rauhoittumaan kun lasten keskittyminen herpaantui. Lapset kaipaivat tuokioon Tiuku-kissaa, joka oli jäänyt lasten mieleen edellisiltä tuokioilta. Eri-tyiskiitosta saimme, kun kehuimme lasten osallistumista tuokioihin.

6.3.5 Palaute leikkipaketista

Pyysimme leikkipaketin kokonaisuudesta palautetta erillisen palautelomakkeen avulla (Liite 2). Leikkipakettia arvioitiin asteikolla 1-5. Arvosanan 4 sai

ohjeiden ymmärrettävyys sekä leikkien soveltuvuus kyseiselle ikäryhmälle. Lastentarhanopettajat katsoivat leikkipaketin soveltuvan parhaiten 5-6 vuotiaille lapsille. Oppaan ulkoasu sekä monipuolisuus saivat arvosanan 5. Kysyimme palautelomakkeessa myös leikkipaketin tavoitteen täyttymisestä yhteistoiminnallisuuden näkökulmasta ja saimme tästä arvosanan 5.

Saimme positiivista palautetta aihepiirin tärkeydestä sekä ajankohtaisuudesta. Opas oli ryhmän lastentarhanopettajien mielestä kokonaisuutena hyvä ja monipuolinen. Saimme hyvää palautetta oppaan selkeydestä sekä hyvästä jaotelusta. Tavoittemme leikkien monipuolisuudesta täyttyi, sillä saimme palautetta tuokioiden erilaisuudesta ja monipuolisuudesta. Lastentarhanopettajat kertoivat osan leikeistä olevan heillekin uusia ja todella kivoja. Ryhmän lastentarhanopettajat kertoivat ottavansa leikkipaketin käyttöönsä omassa ryhmässä mielellään.

7 POHDINTA

7.1 Ammatillinen kasvu ja kehitys opinnäytetyön aikana

Saimme opinnäytetyön kautta paljon uusia näkökulmia työskentelyyn lastentarhanopettajana sosionomi (AMK) – koulutuksella. Syvensimme opinnäytetyöprosessin aikana tietoja lapsen kehityksestä sosiaalisten taitojen ja leikin osa-alueilta. Prosessin aikana tutustuimme moniin erilaisiin varhaiskasvatuksen teorioihin sekä useisiin kirjallisiin materiaaleihin, joiden avulla kasvatimme omaa tietopohjaamme. Saimme runsaasti lisää tietoa varhaiskasvatuksen eri osa-alueista, ja näin myös lisää varmuutta lastentarhanopettajana toimimiseen.

Opinnäytetyötämme varten suunnittelimme monta erilaista tuokiota. Huomasimme kuinka monia eri asioita tulee ottaa huomioon, jotta saadaan aikaan hyvä ja toimiva tuokiokokonaisuus. Uskomme että työskentelymme on huomattavasti tavoitteellisempaa tulevaisuudessa, sillä opinnäytetyöprosessin aikana olemme joutuneet harjoittamaan tätä ammatillisuuden osa-aluetta. Tuokion suunnittelun lisäksi opimme paljon tuokioiden käytännön toteutuksesta. Jokaisen pitämämme tuokion jälkeen osasimme ottaa huomioon erilaisia asioita tuokion sujumuuden kannalta. Näin jokainen tuokio sujui edellistä paremmin. Tuokioiden ohjaus antoi varmuutta tuokioiden pitämiseen jatkossa, koemmekin itseluottamuksemme kasvaneen opinnäytetyöprosessin aikana runsaasti. Saamamme palaute on ollut kehittäväää ja positiivista, joka on omalta osaltaan auttanut meitä kehittämään omaa toimintaamme ja kasvattamaan ammatti-identiteettiämme.

Opinnäytetyön tekeminen parityönä on kasvattanut ammatillisesti, sillä olemme keskustelleet paljon omista arvoistamme sekä ajatuksistamme varhaiskasvatukseen liittyen. On ollut hienoa työskennellä parin kanssa, sillä olemme suhtautuneet kriittisesti omaan sekä toisen työhön. Näin olemme arvioineet työskentelyämme kriittisesti ja uskomme saavuttaneemme mahdolli-

simman hyvän lopputuloksen. Olemme kehittäneet opinnäytetyöprosessin aikana myös tiimityötaitojamme, joita tulevassa työelämässä tarvitaan. Olemme kuunnelleet toisen ideoita sekä vastaanottaneet palautetta omasta työstä sekä työskentelystä. Yhteistyö päiväkodin kanssa on osaltaan kehittänyt tiimityötaitoja.

Opinnäytetyön valmistuminen on ollut pitkä prosessi, joka on vaatinut kärsivällisyyttä sekä pitkänäköisyyttä. Prosessi on vaatinut työn jaksottamista sekä organisointikykyä. Tämän lisäksi opinnäytetyöprosessi on vaatinut oma-aloitteisuutta sekä erilaisten asioiden selvittelyä. Myös sovitussa aikataulussa pysyminen on luonut oman haasteensa työskentelylle. Vaativuudesta huolimatta, opinnäytetyöprosessi on ollut opettavainen sekä tuottoisa.

7.2 Työskentelyn arviointi

Tutkimussuunnitelmassa asetimme opinnäytetyöllemme tietyn aikataulun jonka mukaan edetä. Emme pysyneet täysin aikataulussa, sillä tuokiot olimme ajatelleet pidettäväksi jo elokuussa, mutta toteutimme tuokiot vasta syyskuun puolella. Myös teoriaosuuden valmistuminen myöhästyi hieman alkuperäisestä aikataulusta. Saimme kokonaisuuden valmiiksi kuitenkin määräaikaan mennessä ja pysyimme opinnäytetyön ohjaajan määrittämässä aikataulussa, jotta valmistuminen tapahtuu tavoitteen mukaisesti. Aikataulussa pysymistä helpotti parityöskentely. Sovituista aikatauluista tuli pitää kiinni, sillä opinnäytetyötä tehdessä kaksin, on vastuussa tekemisestään myös toiselle. Tämä motivoi työskentelyyn, sillä emme halunneet jättää toista pulaan.

Opinnäytetyöskentelyssä ensiarvoisen tärkeää oli työn tasapuolinen jakaminen. Pyrimme jakamaan teoriaosuuden tasapuolisesti niin, että Janna hankki tietoa leikistä ja sen ohjaamisesta, kun taas Susanna tutustui materiaaleihin yhteistoiminnallisuuden ja sosiaalisten taitojen osalta. Kasasimme opinnäytetyöraportin teoriaosuuden kuitenkin yhdessä. Mielestämme työskentely oli tasavertaista ja panostimme opinnäytetyöhön yhtä paljon. Olemme työskennel-

leet paljon yhdessä pohtien ja vaihtaen ajatuksia opinnäytetyöhön liittyen. Sovimme opinnäytetyötapaamisia lähes viikoittain. Ennen jokaista pitämäämme tuokioita, näimme ja pohdimme tehtävien jakoa sekä tuokion ohjausta. Pyrimme siihen, että molemmat ottavat vastuuta yhtä paljon tuokion kulusta ja sen ohjauksesta. Välillä oli haastavaa löytää yhteistä aikaa, mutta sen löytäminen oli opinnäytetyön valmistumisen kannalta välttämätöntä. Koemme pari-työskentelyn oikeaksi ratkaisuksi opinnäytetyömme kannalta.

Työskentely Pelastusarmeijan päiväkodin kanssa sujui ongelmitta ja koimme työskentelyn olevan sujuvaa. Koimme olevamme tervetulleita Perhosten ryhmään ja saimme sovittua tapaamiset opinnäytetyön tiimoilta vaivattomasti. Suunnitellessamme tuokioiden toteutusajankohtia oli työskentely molemmin puolin joustavaa. Pelastusarmeijan päiväkodin henkilökunta otti hyvin vastaan palautelomakkeemme ja kiireestä huolimatta jokaista tuokiotamme pääsi seuraamaan toinen ryhmän lastentarhanopettajista. Tuokioista saamamme palaute ylitti odotuksemme, sillä palautetta oli runsaasti ja se oli hyvin positiivista ja rakentavaa. Valmis leikkipaketti otettiin hyvin vastaan Perhosten ryhmässä ja koemme että työstämme oltiin aidosti kiinnostuneita.

LÄHTEET

- Aho, S. & Laine, K. 1997. Minä ja muut. Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Keuruu: Otava
- Ahonen, Majoinen & Marjanen 2013. Vertaissuhteet ja yhteisöllisyys. Teoksessa Yhteisöllisyyden rakentuminen päiväkodin arjessa. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Juva: PS-kustannus
- Alanen, L. & Karila, K. 2009 Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino.
- Alila, K. & Parrila, S. 2011. Lapsen arki ja vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa. Katsaus varhaiskasvatuksen väitöskirjoihin vuosilta 2006–2010. Väitöskirjatutkimus. Oulun yliopisto.
- Autio, T. 2007. Liiku ja leiki. Motorisia perusharjoitteita lapsille. Lahti: VK-kustannus Oy
- Autio, T. & Kaski, S. 2005. Ohjaamisen taito. Helsinki: Edita Prima Oy
- Hakala, J.T. 2004. Opinnäyteopas ammattikorkeakouluille. Helsinki: Gaudeamus
- Hakkarainen, P. 2008. Leikki ja leikin ohjaus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Helenius, A. & Korhonen, R. (toim.) Pedagogiikan palikat- Johdatus varhaiskasvatukseen ja – kehitykseen. Helsinki: WSOY
- Helenius, A. & Lummelahti, L. 2013. Leikin käsikirja. Juva: PS-kustannus
- Herrala, H., Kahrola, T., Sandström, M. 2008. Psykofyysinen ihminen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Hujala. & Turja, L. 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Jantunen, T. & Lautela, R. 2009. Kuningasvuosi: Leikin kulta-aika. Helsinki: Tammi
- Jarasto, P. & Sinervo, S. 1997. Alle kouluikäisen lapsen maailma. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy
- Järvinen, M., Laine, S. & Hellman-Suominen, K. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Hämeenlinna: Kirjapaja.
- Kahri, M. 2001. Lapsen arki on leikkiä: Ensiaskeleet 0-3- vuotiaan maailmaan. Kauhava: Kauhavan kirjapaino
- Kalliala, M. 2008. Kato mua!: Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa?. Helsinki: Gaudeamus
- Kalliala, M. 1999. Enkeliprinsessa ja itsari liukumäessä: leikkikulttuuri ja yhteiskunnan muutos. Helsinki: Gaudeamus
- Kalliopuska, M. 1995. Sosiaaliset taidot. Helsinki: Edita

Karling, M., Ojanen, T., Siven, T., Vihunen. & Vilen, M.2008. Lapsen aika.11.uud.p. Helsinki: WSOY

Kataja, J., Jaakkola, T., & Liukkonen, J. 2011. Ryhmä liikkeelle! Toiminnallisia harjoituksia ryhmän kehittämiseksi. Juva: PS-kustannus

Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki:WSOY.

Koivula, M. 2013. Yhteisöllisyyden rakentuminen päiväkodin arjessa. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Juva: PS-kustannus

Koivula, M. 2011. Näkökulmia lasten yhteisöllisyyteen ja yhteisölliseen oppimiseen päiväkodissa. Teoksessa K. Alila & S.Parrila (toim.) Lasten arki ja vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa. Katsaus varhaiskasvatuksen väitöskirjoihin vuosilta 2006-2010. Oulu: Uniprint.

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito: työkaluja sujuvaan arkeen. Juva: PS-kustannus

Koivunen, P-L & Lehtinen, T. 2015. Kasvu kiikarissa: Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Juva: PS-kustannus

Kuhfuss, W.1996. Leikki ja lapsi. Teoksessa Jantunen, T. & Rönneberg, P. Anna lapsen leikkiä. Jyväskylä: Gummerus, 76

Kyrölämpi- Kylmänen. T.2010. Lapsen hyvä arki. Helsinki: Kirjapaja

Laine, K. 2005. Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Lehtinen, A-R. 2001. Lasten kesken. Lapset toimijoina päiväkodissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Leikkivä ihminen: Lapsen oikeuksien päivä. 2001. Helsinki: Kauhavan kirjapaino

Leskinen, E., 2009. Ryhmä toimimaan! Vinkkejä tutustumiseen, oppimiseen ja yhteistyöhön. Juva: PS-kustannus

Mannerheimin lastensuojeluliiton www-sivut. Viitattu 11.10.2015. http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/

Mannerheimin lastensuojeluliiton www-sivut. Viitattu 19.10.2015. <http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/lapsen-liikunta/>

Pelastusarmeijan www-sivut. 2015. Viitattu 17.9.2015. <http://www.pelastusarmeija.fi/paikkakunnat/pori/paivakoti/Varhaiskasvatussuunnitelma.pdf>

Pihlaja, P. 2005. Ryhmä kasvun kontekstina ja ryhmäkohtainen suunnitelma. Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. Eryityskasvatus varhaislapsuudessa. Helsinki: WSOY

Poikkeus, A-M. 1995. Lasten toverisuhteet ja sosiaaliset taidot. Teoksessa Lyytinen, P., Korhonen, M. & Lyytinen, H. (toim.). 1995. Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY.

Salmivalli, C. 2005. Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Saloviita, T. 2006. Yhteistoiminnallinen oppiminen ja osallistava kasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus

Satakorkean www-sivut. 2015. Viitattu 24.10.2015. http://www.satakorkea.fi/tutkimusetiikka_itsemaaramisoikeus

Aghajani, H. 2015. Role of play in social skills and intelligence of children. Viitattu 23.10.2015. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042811022695>

Tiusanen, E. 2008. Päivittäiset toiminnot päivähoitossa. Teoksessa Helenius, A. & Korhonen, R. (toim.) Pedagogiikan palikat- Johdatus varhaiskasvatukseen ja – kehitykseen. Helsinki: WSOY

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan www-sivut. 2015. Viitattu 24.10.2015. <http://www.tenk.fi/fi/htk-ohje/hyva-tieteellinen-kaytanta>

Uusitalo, I. 2000. Teoksessa Haapamäki, J., Kaipio, K., Keskinen, S., Uusitalo, I. & Keskinen, S. Yhteisö kasvattaa: Päivähoito oppimis- ja kasvatusympäristönä.

Varhaiskasvatuslaki. 1973. 19.1.1973/36 muutoksineen.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Saarijärvi: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi

Vilén, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Sivén, T., Neuvonen, S., & Kurvinen, A. 2008. Lapsuus: erityinen elämävaihe. Helsinki: WSOY.

Wood, D. 1992. Hur barn tänker och lär. Lund: Studentlitteratur

PALAUTELOMAKE

Kysymykset 1-6 arvioidaan numeroin asteikolla 1-5.

1. Oliko tuokio rakenteeltaan sopiva? _____
2. Saivatko lapset tarpeeksi ohjausta? _____
3. Oliko tuokio sopivan pituinen? _____
4. Oliko tuokio hyvin strukturoitu? _____
5. Toteutuivatko tuokion tavoitteet?
  - aloitus _____
  - toiminta _____
  - lopetus _____
6. Huomioimmeko lapset tasapuolisesti? _____

Vapaa palaute tuokiosta:

KIITOS PALAUTTEESTA! 😊

PALAUTELOMAKE OPPAASTA

Kysymykset 1-5 arvioidaan numeroin asteikolla 1-5.

1. Onko oppaan ulkoasu selkeää? _____
2. Onko opas tarpeeksi monipuolinen? _____
3. Onko leikkien ohjeet helposti ymmärrettäviä? _____
4. Soveltuvatko leikit kyseiselle ikäryhmälle? _____
5. Toteutuiko oppaan tavoite yhteisöllisyydestä? _____

Vapaa palaute oppaasta:

KIITOS PALAUTTEESTA! 😊

Hei perhosten vanhemmat!

Olemme sosionomiopiskelijat Susanna Lehtovuori ja Janna Marjoniemi, ja aiomme toteuttaa neljä tuokiota perhosten ryhmässä syyskuun aikana. Tuokiot ovat osa opinäytetyötämme joka käsittelee yhteisöllisyyttä ja sosiaalisia taitoja. Tuokioiden aikana emme ota kuvia.

Jos Sinulle heräsi kysymyksiä, laitathan sähköpostia osoitteeseen: janna.marjoniemi@student.samk.fi tai susanna.lehtovuori@student.samk.fi

PRODUKTIONA YHTEISTOIMINNALLISUUTTA TUKEVA LEIKKIPAKETTI

Janna Marjoniemi & Susanna Lehtovuori, 2015

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	3
2 RYHMÄYTYMISLEIKIT	4
3 TUNNELEIKIT	10
4 YHTEISTOIMINNALLISET JA SOSIAALISIA TAITOJA TUKEVAT LEIKIT	17
5 YHTEISTOIMINNALLISET LIKUNTALEIKIT.....	22
LÄHTEET.....	27
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Tämä leikkipaketti on toteutettu Satakunnan ammattikorkeakoulussa osana sosionomi (AMK) opinnäytetyötä, ja se on tarkoitettu päiväkotiryhmien käyttöön. Leikkipaketti on suunniteltu Pelastusarmeijan päiväkodin Perhosten ryhmän tarpeeseen. Paketin tavoitteena on lisätä ryhmän yhteistoiminnallisuutta sekä ryhmän toimivuutta. Tuokiokokonaisuudet ovat neljässä osassa: ryhmäytymisleikit, tunneleikit, yhteistoiminnalliset ja sosiaalisia taitoja tukevat leikit sekä yhteistoiminnalliset liikuntaleikit.

Tuokiot ovat kohdennettu 5-6 -vuotiaille lapsille. Kuitenkin ne ovat helposti sovellettavissa jopa 3 – vuotiaille lapsille. Tuokiokokonaisuuksia on yhteensä 13, jokaisessa kokonaisuudessa on kolme osaa: aloitus, toiminta sekä lopetus. Leikkipaketin yhtenä tavoitteena oli tuoda uusia ideoita sekä näkökulmia tuokioihin. Pyrimme että tuokiokokonaisuudet eroavat toisistaan tukien yhteistoiminnallisuuden kehittymistä ryhmässä.

Toivomme, että leikkipaketista on hyötyä yhteistoiminnallisuuden lisäämiseksi! 😊

2 RYHMÄYTYMISLEIKIT

Ryhmäytymisleikit

Tutustumisleikkien tarkoituksena on edesauttaa ohjaajaa sekä lapsia tutustumaan toisiinsa. Tutustumisleikit luovat lapsille myös mahdollisuuden harjoitella tärkeitä vuorovaikutustaitoja. (Autio & Kaski 2005,45) Tutustus-, vuorovaikutus- ja nimileikkien avulla ryhmäläiset lähestyvät uusia asioita, joihin ryhmän on tarkoitus perehtyä. Leikkien avulla kohotetaan ryhmän yhteishenkeä, poistetaan pelkoja ja autetaan keräämään rohkeutta. Leikit sulattavat jään ja kohottavat tunnelmaa. (Mannerheimin lastensuojeluliiton www-sivut)

Ryhmän yhtenäistämistä voidaan tukea erilaisin toiminnallisilla menetelmillä, kuten ongelmanratkaisutaitoja sekä ratkaisukeskeisyyttä tukien. Myös liikuntakasvatus, tarinoiden kautta työskentely, kokemusoppiminen sekä seikkailukasvatus lisäävät ryhmän toimivuutta. (Kataja, Jaakkola & Liukkonen 2011, 30-31)

TUOKIO 1:

ALOITUS:

Musiikin maailma

Välineet: cd-soitin/kaiuttimet, musiikkia

Tavoite: tuokioon virittäytyminen, kontaktin ottaminen

Ohjaaja laittaa musiikkia soimaan ja antaa lapsille ohjeen mitä tehdään kun musiikki lakkaa. Ohjeeksi voi antaa esimerkiksi: ”kun musiikki lakkaa pysähdy ja hymyile/ halaa /kättele tai moikkaa jne. lähintä ryhmäläistä.

TOIMINTA:

Leikkivarjo

Välineet: leikkivarjo

Tavoite: yhteinen tekeminen, ryhmässä toimiminen

Jokainen lapsi asettuu tietyn värisen sektorin kohdalle ottaen varjon reunosta kiinni. Pienempien lasten kanssa käydään läpi, mistä väristä kukin pitää kiinni. Varjoa nostetaan ja lasketaan yhtä aikaisesti ja varjon noustessa ja ohjaajan huutaessa jonkin väreistä, tästä väristä kiinni pitäneiden lasten tehtävänä on vaihtaa varjon alla paikkaa. Tällöin muut pitävät varjoa korkealla hetken pidempään. Leikkiä voi vaikeuttaa huutamalla välillä kaksi väriä kerrallaan. Lopuksi ohjaaja voi huutaa ”hedelmäsalaatti” tai ”kaikki värit”. Tällöin kaikki vaihtavat paikkaa samaan aikaan eli käytännössä varjo laskeutuu leikkijöiden päälle ja leikki päättyy. Leikkiä voi vaikeuttaa ryhmän tason mukaisesti.

LOPETUS:

Mennään kävelylle

Tavoite: herkkyyks ja toisen hyväksyminen

Välineet: mahdollisuuksien mukaan patjoja tai vilttejä lattialle

Lapset jaetaan pareihin. Toinen lapsista menee makaamaan vatsalleen lattialle ja toinen lapsista polvistuu tai istuu makuullaan olevan viereen. Polvillaan / istualtaan olevan lapsen tehtävänä on kuvittaa ohjaajan kertomaa tarina makuulla olevan lapsen selkään. Ohjaaja voi näyttää mallia kuinka tarinan voi piirtää. Rooleja vaihdetaan tarinan jälkeen ja tehdään uudestaan.

”Kävelin eräänä päivänä kauniin vihreän niityn reunaan. (Ohjaaja piirtää suuren ympyrän.) Niityn reunalla oli kirkas vuoripuro. (Käsi juoksee alas parin selkää pitkin aaltoilevana viivana.) Ruohikossa hyppeli heinäsiirkkoja. (Sormet hypähtelevät kevyesti ympäri parin selkää.) Pieni

rantakäärme luikerteli niityn poikki pensaikkoo kohti. (Sormenpäät tekevät aaltoilevaa viivaa selässä.) Lämmin auringonpaiste alkoi lämmitää. (Laita kädet selkään ja anna niiden olla hetken aikaa samassa kohdassa.) Huomaa, kuinka miellyttävä ja lämmin kesätuuli alkoi puhalttaa. (Voit kevyesti puhalttaa parin selkää.) Taivaalle ilmestyi hattarapilviä, joista yhtäkkiä alkoi sataa hentoja sadepisaroita. (Kevyesti sormilla naputellaan parin selkää). Lähdin juoksujalkaa pois niityltä suuren kallion alle. (Kaksi isoa kallion lohkaretta eli nyrkit lepäävät parin selällä).

Tarinaa voi jatkaa..

TUOKIO 2:

ALOITUS:

Ihmisjoukko

Välineet: -

Tavoite: kontaktin luominen, ohjeiden muistaminen ja noudattaminen

Leikin vetäjä kertoo, että ”Olipa kerran joukko ihmisiä, jotka kulkivat yksin ympäriinsä suuressa maailmassa.” Hän kehottaa leikkiin osallistujia kävelemään tilassa ympäriinsä. Jonkin ajan kuluttua hän sanoo, että ”Eräänä aamuna ihmiset tajusivat, että olisi kiva ottaa kontaktia muihin ihmisiin. He päättivät hymyillä toisilleen ja katsoa silmiin.” Osallistujat kävelevät ympäriinsä, mutta nyt katsovat toisiaan silmiin ja hymyilevät. ”Seuraavana aamuna he halusivat ottaa selville muiden ihmisten nimiä.” Kävellään ympäriinsä, katsotaan silmiin, hymyillään ja kätellään vastaan tulevaa ja sanotaan oma nimi. ”Seuraavana aamuna joku keksi uuden tavan tervehtiä, ja siitä tuli yleinen tapa. Ihmiset alkoivat tervehtiä toisiaan varpailla.” Kävellään ympäriinsä, katsotaan silmiin, hymyillään, tervehditään varpailla. ”Seuraavana aamuna joku keksi uuden tavan tervehtiä, ja siitä tuli yleinen tapa. Ihmiset alkoivat tervehtiä toisiaan olkapäillä.” Kävellään ympäriinsä, katsotaan silmiin, hymyillään, tervehditään olkapäillä. ”Seuraavana aamuna joku keksi uuden tavan tervehtiä, ja siitä tuli yleinen tapa. Ihmiset alkoivat tervehtiä toisiaan lantiolla.” Kävellään, katsotaan silmiin, hymyillään, tervehditään lantiolla. ”Seuraavana aamuna joku keksi uuden tavan tervehtiä, ja siitä tuli yleinen tapa. Ihmiset alkoivat tervehtiä toisiaan kätellen jalkojen välistä.” Kävellään, katsotaan silmiin, hymyillään, tervehditään jalkojen välistä. Lopuksi vielä yksi kierros niin, että mennään läpi kaikki opitut tervehtimistavat: katsotaan silmiin, hymyillään, kätellään, sanotaan oma nimi, varpaat, olkapäät, lantio, käsi jalkojen välistä.

TOIMINTA:**Kehujen kukka:**

Välineet: valmiiksi leikatut pahvikukkaset jokaiselle lapselle, tussi, (koristeita)

Tavoite: kehun antaminen ja vastaanottaminen, positiivisuuden lisääntyminen ryhmässä

Ohjaaja antaa jokaiselle lapselle kukan. Keskustellaan lasten kanssa hyvistä tavoista ja toisen hyväksymisestä. Ohjaaja kirjoittaa jokaisen lapsen kukkaan toisten lasten keksimät kehut ja positiiviset asiat. Halutessaan lapset voivat koristella kukat.

LOPETUS:**Hattu kiertää**

Välineet: hattu, paperilappuja

Tavoite: tutustua ryhmän jäseniin paremmin, rohjeta kertoa oma mielipide ryhmän kuullen

Ohjaaja valmisteleo etukäteen kysymyslistan, 15–20 kysymystä, joilla saa selville jotain lapsen luonteesta, mieltymyksistä, harrastuksista, lempiasioista tai haaveista. Kysymykset voivat leikkijöiden iästä riippuen olla hyvinkin yksinkertaisia tai monimutkaisia, esimerkiksi: ”Mikä on lempiruokasi?” tai ”Mitä tekisit jos voitaisit lotossa?”. Kysymykset kirjoitetaan lapuille, jotka laitetaan hattuun ja sekoitetaan.

Leikkijät istuvat piirissä ja ohjaaja kierrättää hattua lapsilla. Ensimmäinen nostaa lapun ja ohjaaja lukee siinä olevan kysymyksen. Kysymykseen vastattuaan lapsi palauttaa lapun hattuun, jonka ohjaaja ojentaa seuraavalle. Leikkiä voidaan jatkaa montakin kierrosta. Jos kohdalle osuu toista kertaa sama kysymys, niin otetaan siinä tapauksessa uusi lappu.

TUOKIO 3:**ALOITUS:****Sylipallo:**

Välineet: palloja, yksi tai kaksi erikokoista

Tavoite: yhteistyötaitojen kehittyminen, ryhmätyötaidot

Kaikki leikkijät istuvat piirissä jalat suorina edessä, melkein kiinni toisisaan. Kädet ovat tukena selän takana. Tarkoituksena on saada pallo liikumaan sylistä syliin ilman käsien apua. Tavoitteeksi voi ottaa esimerkiksi tietyn kierrosmäärän tai että tulee edes yksi onnistunut kierros.

TOIMINTA:**3 jalkaa 2 kättä:****Välineet:** ei välineitä**Tavoitteet:** ryhmässä toimiminen, oman kehon hahmottaminen, yhteistyötaitojen kehittyminen, ongelmaratkaisutaitojen kehittyminen

Leikkijät jaetaan samankokoisiin ryhmiin. Leikin johtaja alkaa ketoa erilaisia ohjeistuksia, kuten 3 jalkaa, 2 kättä. Ohjeen kuultuaan leikkijät asettuvat ryhmissään siten, että he koskettavat maata vain annettujen ohjeiden mukaisesti (3 jalalla ja 2 kädellä). Leikin johtaja tarkistaa, että ryhmien asetelmat täyttävät annetut kriteerit. Seuraavaksi leikin johtaja huutaa uuden käskyn, esim. 4 kättä ja 1 peppu jne.

LOPETUS:**Koske keltaista:****Välineet:** -**Tavoitteet:** toisen koskettaminen ja kosketuksen vastaanottaminen

Leikinvetäjä antaa ohjeen, esim. ”Koske keltaista!” Leikkijät etsivät kyseisen värisen kohdan omista vaatteistaan tai muista varusteistaan ja koskettavat sillä toisen leikkijän keltaista kohtaa. Jos jollakin leikkijällä ei ole keltaista, hän voi koskettaa toisen keltaista kädellään. Jos vain yhdellä leikkijöistä on keltaista koskettavat kaikki muut sitä kädellään. Sen jälkeen vetäjä antaa uuden ohjeen.

3 TUNNELEIKIT

Tunneleikit

Lasten ollessa vuorovaikutuksessa keskenään, oppivat he kokemaan empatiaa, eli ymmärtämään toisen tunnetilaa. Myötäelämisen kyky edellyttää lapsen mahdollisuutta kokea, oppia tunnistamaan ja ilmaisemaan omia tunteita. Tämä onnistuu, mikäli ympäristö on ennen kaikkea salliva ja hyväksyvä. On tärkeää huomioida, että ei ole sallittuja tai kiellettyjä tunteita, vaan erilaiset tunteet ovat sallittuja. Lapsella tulee olla mahdollisuus erilaisten vuorovaikutustilanteiden harjoitteluun. Lapset oppivat luonnollisesti mallista, joten mikäli aikuisella on tunnetaitoja sekä kykyjä myötäelämiseen, kykenee myös lapsi oppimaan niitä. (Autio & Kaski 2005,37-38) Lapsen kanssa tulee käsitellä niin kielteisiä kuin myönteisiäkin tunteita, ja ohjata lasta toimimaan tunteiden kanssa. Lapsen tunne-elämää tuetaan opettamalla lasta tunnistamaan ja ilmaisemaan omia tunteitaan. (Koivunen & Lehtinen 2015, 143)

TUOKIO 1:

ALOITUS:

Tunnetervehdykset:

Välineet: cd-soitin/kaiuttimet, reipasta musiikkia

Tavoite: kontaktin ottaminen, virittäytyminen, lämmittely

Ohjaaja laittaa musiikin päälle ja ohjeistaa lapsia kuinka lapset tervehtivät lähimpänä olevaa ryhmäläistä musiikin pysähtyessä. Ohjaaja voi pyytää lapsia tervehtimään esimerkiksi vihaisesti, iloisesti, pettyneesti tai nauravasti. Lasten kanssa voidaan käydä tarvittaessa tunteita läpi ennen tuokion aloittamista.

TOIMINTA:**Tunnetila – korttien etsiminen ryhmässä:****Välineet:** tunnetilakortteja molemmille ryhmille**Tavoite:** tunteiden tunnistaminen, ryhmätyötaitojen kehittäminen

Lapset jaetaan esimerkiksi kahteen yhtä suureen ryhmään. Ryhmään jako voi tapahtua esimerkiksi leikelyjen kuvien kautta. Ryhmälle annetaan kuvia joissa on eri tunnetiloja kuvaavia kuvia. Kuvat voivat olla animaatioita sekä esittäviä kuvia. Ohjaaja pyytää lapsia etsimään ryhmässä kortin jossa on esim. vihainen ihminen. Lapsilta voidaan kysyä kortin löytyessä tunteesta milloin itse on tuntenut tunnetta. Lasten kanssa voidaan keskustella hyvistä ja huonoista tunteista sekä siitä, kuinka tunteita voi käsitellä ja ilmaista.

LOPETUS:**Rentoutustarina Eväsretki:****Välineet:-****Tavoite:** rauhoittuminen

Lapset saavat ottaa mieluisen asennon. Ohjaaja pyytää heitä sulkemaan silmänsä. Jos silmien sulkeminen on vaikeaa, voi silmät peittää käsillä. Ohjaaja pyytää lapsia olemaan rauhallisesti ja kuuntelemaan ohjaajan kertomaa tarinaa:

”Tänään on aurinkoista ja lämmintä. On ihana päivä, ei liian kylmä eikä liian kuuma. Olet lähdössä kävelemään kauniille niitylle. Ruoho on vihreää ja pehmeää jalkojesi alla. Ympärillä on kauniita, värikkäitä kukkia, jotka tuoksuvat hyvältä. Matka jatkuu kaikessa rauhassa ja tulet pieneen metsikköön. Istahdat lämpimälle kivelle ja otat selästäsi repun. Mitähän herkullisia eväitä repussasi on? Miltä herkkueväsi maistuvat? Miltä ne tuoksuvat? Minkähän värisiä ne ovat? Maistelet eväitäsi auringon lämmittäessä sinua suloisesti. Eväät ovat makoisia. Nautit olostasi ja kestästä.”

Lapsia pyydetään avaamaan hiljalleen silmänsä. Lapset voivat halutessaan kertoa tai piirtää mitä näkivät.

TUOKIO 2:**ALOITUS:****Kissan päivät -kortit, tunnelmakierros:****Välineet:** Kissan päivät – kortit**Tavoite:** esittäytyminen, virittäytyminen ja oman tunnetilan jakaminen

Kissan päivät -korteilla voidaan käydä läpi kierros miltä tuntuu. Lapset saavat valita tunnettaan kuvaavan kissan ja lapsi saa kertoa sen jälkeen miksi niin tuntee. Ohjaaja voi rajata lapsille annettavista korteista muutama tavallisimman, jotka antaa lapsille.

TOIMINTA:

Kissan päivät -kortit, tarinan kerronta:

Välineet: Kissan päivät -kortit

Tavoite: tunteiden tunnistaminen ja samaistuminen toisen tunteisiin

Lapset pyydetään istumaan ringiin. Ohjaaja rupeaa kertomaan tarinaa jossa kissa on esimerkiksi iloinen. Ringissä ensimmäisenä istuva lapsi jatkaa miksi kissa on iloinen. Jos vuorossa oleva lapsi ei keksi, voi joku muu ringissä istuvista lapsista jatkaa tarinaa. Ohjaaja nostaa aina välillä uuden Kissan päivät -kortin jossa kissalla on eri tunne, jonka mukaan tarinaa tulee jatkaa, ja näin tarina etenee. Tarina voidaan kirjata ylös toisen ohjaajan toimesta ja lukea lopuksi.

tai

Lapset pyydetään istumaan ringiin. Ohjaaja kertoo tarinaa (esim. Tiuku-kissa tarina, Liite 1). Lapsia pyydetään tunnistamaan tarinan henkilön päivän aikana esillä olleita tunteita. Lapsia osallistetaan tarinan kertomiseen antamalla lapselle mahdollisuus kertoa miksi päähenkilö tuntee eri tunteita.

LOPETUS:

Kissan päivät -kortit, muistipeli:

Välineet: Kissan päivät – kortit

Tavoite: tunteiden nimeäminen, hauskuus

Kortteja on 24 joista kaksi on aina samaa tunnetta. Kissan päivät -kortit asetetaan väärin päin lattialle ja ryhmäläiset saavat vuorotellen nostaa kaksi korttia oikein päin. Tunteen löydettyään lapsi saa kertoa milloin on tuntenut kyseistä tunnetta, tai vaihtoehtoisesti lapsi voi näytellä löytämänsä tunnetta.

TUOKIO 3:

ALOITUS:

Tunteet piirtäen:

Välineet: erilaisia ja erivärisiä papereita, piirustus- ja maalaustarvikkeita (cd-soitin / kaiuttimet)

Tavoite: tunteen ilmaiseminen visuaalisesti, tunteen käsittely

Lapset voivat piirtää tai maalata tunteitaan. Tehtävään voidaan myös yhdistää lapsen kokemuksia. Lapset saavat valita haluamansa paperin, johon he piirtävät kokemuksen, joka on tehnyt surulliseksi, iloiseksi, vihaiseksi tai joka on pelottanut. Jos lapsi ei keksi kokemusta, voi lapsi ikätason mukaan piirtää itse tunteita. Taustalle voi laittaa musiikkia.

TOIMINTA:

Miltä tuntuu – jana:

Välineet: maalarinteippiä tai köyttä sekä hymiö-kortit.

Tavoite: omien tunteiden tunnistaminen ja pohtiminen, ryhmäpaineen sieto

Lattialle laitetaan köysi tai jokin muu viiva esimerkiksi maalarinteipillä. Maalarinteipin molempiin päihin laitetaan hymiö-kortit. Toisessa päässä kortissa on surullinen kuva, toisessa päässä vastaavasti iloinen kuva. Lap-silta kysytään kysymyksiä ja kysymysten jälkeen lasten tulee asettua tunnetilaa vastaavalle kohdalle janalle. Kysymyksillä voidaan miettiä tietyn ryhmän ajankohtaisia asioita. Kysymyksiä tulee miettiä ryhmän tason mukaisesti niin että kysymysten joukossa on myös lapsia haastavia kysymyksiä. Esimerkkejä kysymyksistä:

Miltä sinusta tuntuu jos sinua ei oteta leikkiin mukaan?

Miltä sinusta tuntuu jos kaveri vie kädestä lelun?

Miltä tuntuu kun mieluinen leikkikaveri on samaan aikaan hoidossa?

Miltä tuntuu kun päiväkodissa on lempiruokaa ruokana?

LOPETUS:**Kultahiput – tarina:****Välineet:-**

Tavoite: toisen tunteiden tunnistaminen, tunteisiin samaistuminen, tarinaan keskittyminen

Lapsille luetaan tarinaa Kultahiput. Lapset voivat istua tai maata mieluisassa asennossa. Tarinan lopuksi lapsilta kysytään mitä erilaisia tunteita Tommi tunsi tarinan aikana. Lapset voivat keksiä tarinalle lopun.

Kultahiput:

Tiialla ja Tommilla olivat pienet astiat jo aivan kukkuroillaan täynnä mustikoita. "Kyllä näistä äiti jo mustikkapiirakan saa", he juttelivat samalla kun napsivat suuhunsa mustikoita. Lapset panivat astiansa varovasti maahan ja heittäytyivät pehmeälle sammalmättäälle selälleen. He katselivat, kun kauniisti pumppuilevat pilvihattarat purjehtivat hitaasti sinisellä taivaalla.

Tommi vaipui pian syvään uneen. Unessa Tommi oli synkässä metsässä. Metsä oli hänelle vieras ja hän oli eksesissä. Varpujen ja saniaisten välistä kiemurteli harmaata usvaa. Se nousi ylemmäs ja kietoutui hänen ympärilleen. Usva levisi yhä laajemmalle muodostaen pian paksun ja leveän sumulaatan. Aurinkokin oli hävinnyt tummien pilvien taakse. Yhtäkkiä Tommi kuuli risun rasahduksen ja näki valkohäntäpeuran katselevan häntä sumun seasta. Se kääntyi ja lähti pois päin. Tommi pyristeli irti sumun otteesta ja lähti peuran perään. Peura vei hänet pienen pulppuavan lähteen luo. Tommi näki kirkkaan lähteen pohjalla jotain kimaltelevaa, se oli pieni kultahippunen. Hän nosti sen kepin kanssa ylös. Se säihkyi Tommin kädessä, ja Tommi huomasi sumun väistyvän kauemmaksi. Peura oli johtanut Tommin kultahipun luo, mutta sitä ei näkynyt missään. Peura oli hävinnyt yhtä salaperäisesti kun se oli ilmestynytkin. Tommi oli hyvillään, että hän oli sumusta huolimatta seurannut peuraa.

Tommi oli kuitenkin allapäin ja huolissaan. Sumu peitti pensaat ja puut eikä Tommi tiennyt, missä hän oli. Hän vain mielti ja mielti mitä tehdä. Päässä jyskytti ajatus, ettei hän varmaan koskaan löydä metsästä pois. Hän heristeli korviaan. Pian hän kuuli Tiian tuttua ääntä. Tommi juoksi Tiia kohti ja heräsi unestaan." Mitä seuraavaksi tapahtuu?

TUOKIO 4:

ALOITUS:

Tunneväely:

Välineet: -

Tavoite: tunteiden ilmaiseminen

Tunneväely toteutetaan niin, että ohjaaja kertoo lapsille jonkin tunteen. Lapset saavat liikkua tilassa tunteen mukaisesti. Lapsia voi pyytää liikkumaan vihaisesti, iloisesti, ujosti, onnellisesti, riemastuneesti sekä surullisesti.

TOIMINTA:

Tunnista tunteet:

Välineet: tunnetilakortteja (esim. <http://papunet.net/materiaalia/kuva-pankki/luokka/tunteet-ja-tunnetilat> tai)

Tavoite: tunnetyöskentely, tunteiden tunnistaminen

Näytetään lapsille kuvia ihmisistä jotka ovat tietyssä mielentilassa. Pyydetään lapsia tunnistamaan kuvassa näkyvät tunteet. Oikeita vastauksia ei ole. Halukas lapsi voi näyttellä kuvassa olevaa tunnetta tai vaihtoehtoisesti tunteista voidaan keskustella eri ympäristöissä. Oletko tuntenut tunnetta kotona/ päiväkodissa/ mummolassa? Milloin, mitä tapahtui?

Kuva 1= vihainen, kuva 2 = iloinen, kuva 3 = surullinen

kuva 4 = ujo, kuva 5 = riemastunut, kuva 6 = kyllästynyt, kuva 7= pelästynyt, kuva 8= mieteliäs jne.

LOPETUS:

Pallohieronta:

Välineet: nystyräpalloja tai tavallisia pehmeitä palloja (esim. tennispalloja), cd-soitin, musiikkia

Tavoite: koskettaminen ja kosketuksen sietäminen, parityöskentely

Jokainen ottaa itselleen parin. Parit voidaan valita esimerkiksi kuvakorttien avulla. Toinen parista ottaa pallon, jota pyörittää rentoutettavan koko kehon alueella. Rentoutettava voi haluamallaan tavalla istua tai maata. Taustalle voi laittaa rentouttavaa musiikkia. Rooleja vaihdetaan muutama minuutti kuluttua.

4 YHTEISTOIMINNALLISET JA SOSIAALISIA TAITOJA TUKEVAT LEIKIT

Yhteistoiminnalliset leikit

Yhteistoimintaleikkien tarkoituksena on rakentaa ryhmään positiivista ilmapiiriä sekä vahvistaa lapsien välistä yhteishenkeä. Yhteistoimintaleikit tarjoavat myös ohjaajalle mahdollisuuden havainnoida ryhmän toimintatapoja. Yhteistoimintataitojen harjoittelussa on tärkeää, että lapsi saa selkeää palautetta vuorovaikutukseen liittyvissä toiminnoissaan. (Autio & Kaski 2005, 45,78) Yhteistyöharjoituksissa lisätään ryhmän kiinteyttä ja lapset oppivat arvioimaan toistensa vahvuuksia sekä hyödyntämään niitä. (Kataja, Jaakkola & Liukkonen 2011, 80)

TUOKIO 1:

ALOITUS:

Ryhmän raamit:

Välineet: kyniä ja pahvi

Tavoite: yhteisten pelisääntöjen luominen, sosiaalisten taitojen tukeminen, me-hengen luominen

Tarkoituksena on kehittää ryhmälle omat säännöt. Lapset osallistetaan sääntöjen luomiseen. Ohjaaja kirjaa lasten kehittelemät säännöt ylös. Lapsilta kysytään kuinka ryhmässä tulee toimia. Jos lapset eivät meinaa keksiä sääntöjä, voidaan lapsilta kysyä esimerkiksi kuinka tulee toimia jos jollain ryhmäläisistä on puheenvuoro tai mitä ryhmässä sovitaan kiusaamisesta. Kun ohjaaja on kirjannut yhdessä keksityt säännöt ylös, voidaan kaikilta ryhmän lapsilta pyytää oma nimi tai muu puumerkki sääntöjen alle, jotta noudattaa sovittuja sääntöjä. Säännöt voidaan laittaa tauluksi seinälle ja kerrata niitä aika ajoin.

TOIMINTA:**Palapelin koonti:****Välineet:** kaksi kuvaa, jotka on leikattu pieniksi palasiksi**Tavoite:** ongelmanratkaisu ryhmässä, yhteishengen luominen

Lapset jaetaan ryhmäkoosta riippuen esimerkiksi kahteen ryhmään. Molemmille ryhmille annetaan palasia, joista muodostuu kuva. Palasia voi antaa jokaiselle lapselle esimerkiksi yhden tai kaksi, jolloin kaikkien panos yhteisen palapelin kokoamiseksi on tarpeellinen. Palapelit tulee leikata ikäryhmälle sopivalla tavalla. Palapelin paloja voi myös piilottaa ryhmän tiloihin, jolloin ne pitää aluksi löytää ennen kokoamista. Tällöin palapelin taustalle olisi hyvä liimata värilliset kartongit joista lapset tunnistavat oman ryhmänsä. Esimerkiksi ryhmälle A punainen kartonki ja ryhmälle B sininen kartonki.

LOPETUS:**Tykkäämisrinki:****Välineet:** ei tarvetta välineille**Tavoite:** yhteisten asioiden kartoittaminen, oman mielipiteen esiin tuominen ryhmässä

Lapset asettuvat ringiin. Ringissä käännyttään selät sisäringin puolelle. Jokainen vuorollaan sanoo jonkin asian josta pitää. Esimerkiksi: "pidän jäätelöstä". Tämän jälkeen tykkäämisen kertonut lapsi kääntyy itse piirissä kasvot sisäänpäin. Myös kaikki muut, jotka pitävät samasta asiasta, käännyvät ja katsovat toisiaan. Leikki jatkuu siten, että kaikki käännyvät taas kasvot ulos piiristä ja sitten seuraava sanoo tykkäämänsä asian.

TUOKIO 2:**ALOITUS:****Mukavien asioiden listaus:****Välineet:-****Tavoite:** positiivisuuden tukeminen, tunnelmaan virittäytyminen

Käydään läpi kivoja asioita päiväkodissa. Lapset saavat jokainen vuorollaan kertoa mikä päiväkodissa on kivaa. Lapsilta voidaan myös kysyä millainen päiväkotikoti olisi kiva, jolloin lapset saavat käyttää mielikuvitustaan. Jos lasten on vaikea keksiä, lapsilta voidaan kysyä kysymyksiä: mitä päiväkodissa tehtäisiin? Mitä ruokaa olisi tarjolla? Tarvitseeko päiväkodissa nukkua päiväunia?

TOIMINTA:**Isolle paperille maalaus:**

Välineet: iso paperi tai lakana sekä ikäryhmälle ja piirustuslustralle sopivia värikyniä

Tavoite: me-hengen luominen, yhteistoiminnallisuus, luova yhteinen tekeminen

Ajatuksena on maalata/piirtää aloituksessa esille tulleita päiväkodin kiivoja asioita yhteiselle paperille/lakanalle. Jokaiselle lapselle osoitetaan oma kohta johon saa piirtää valitsemansa kivan asian päiväkodista.

LOPETUS:**Tuotoksen ihailu:**

Välineet: sinitarraa tai teippiä jolla paperi saadaan kiinni seinään

Tavoite: yhteishengen syntyminen, onnistumisen kokemus

Iso paperi nostetaan esille. Jokainen lapsista saa tulla vuorollaan esittelemään muille ryhmäläisille mitä oli piirtänyt tai maalannut.

TUOKIO 3:**ALOITUS:****Sinä, minä, me -keskustelu:**

Välineet: -

Tavoite: pohtia yksin olemista sekä kaveruutta, toisten hyväksyminen joukkoon

Lapset ohjataan rinkiin istumaan. Lapsilta kysytään vuorotellen millainen hyvä kaveri on. Lapsilta kysytään myös erilaisista kokemuksista, kuinka on saanut kavereita, missä on kaverin tavannut ja mitä he tekevät yhdessä. Lasten kanssa mietitään mitä on mukava tehdä yhdessä, kahdestaan tai yksin.

TOIMINTA:**Piirrä Tiuku-kissalle kaveri:**

Välineet: iso paperi, jossa valmiina kissan kuva sekä pienemmäksi leikatuja papereita, kyniä ja piirustuslуста.

Tavoite: luovuus, yhteinen tekeminen, ryhmään kuuluminen

Näytetään lapsille kuva Tiuku-kissasta joka on yksin isolla paperilla ilman kavereita. Lapsia pyydetään piirtämään kissalle kavereita. Jokainen lapsi

saa piirtää omannäköisensä kissan. Lapsia pyydetään keksimään kissalle myös nimi.

LOPETUS:

Kissat yhdessä:

Välineet: sinitarra

Tavoite: oman tuotoksen esittely ryhmässä, erilaisuuden hyväksyminen

Laitetaan lasten piirtämät kissat vuorotellen yksinäisen kissan viereen isolle paperille esimerkiksi sinitarralla. Lapsi saa kertoa kissan nimen samalla kun esittelee tuotoksensa muulle ryhmälle. Lapsilta kysytään miltä kissasta nyt tuntuu. Lapsilta voidaan myös kysyä mitä kissakaverukset voisivat nyt yhdessä tehdä jne. Jutellaan esimerkin avulla ettei ketään ole hyvä jättää yksin leikkimään. Muistutetaan lapsia siitä, että päiväkodissa-kin kaikki ovat erilaisia kuten kissan ystävätkin. Keskustelua aiheesta.

5 YHTEISTOIMINNALLISET LIIKUNTALEIKIT

Yhteistoiminnalliset liikuntaleikit

Liikkuminen on hyvin keskeinen asia lapsen elämässä, ja se tulee lapselta luonnostaan. Liike vaikuttaa motoriseen, tiedolliseen sekä taidolliseen kehitykseen, mutta samalla myös tunne-elämätaitojen kehittymiseen. Liikkeen ohella lapsi oppii ja saa tarvittavia onnistumisen kokemuksia.

Liikuntatuokio on hyvä päättää tavalla tai toisella toteutettuun rentoutusharjoitukseen. Jopa parin minuutin hiljaisuus ja omaan kehoon keskittyminen riittää. Liikuntaleikeissä lapsi joutuu tilanteeseen, jossa toisen huomioon ottaminen, sääntöihin sopeutuminen sekä johtajana ja johdettavana oleminen ovat olennainen osa tuokioon osallistumista.

(Autio & Kaski 2005, 52, 54, 79)

Liikuntaleikkiperinne on tärkeää kasvatusaineistoa vanhemmalta lapselle. Leikki innostaa yhteistoimintaan ja antaa iloa. Leikeissä erilaiset taidot harjaantuvat, ja lapset oppivat toimimaan ryhmässä. Leikki ja liikunta kulkevat lasten toiminnassa rinnakkain. On hankalaa kuvitella paikalleen pysähtynyttä liikuntaleikkiä, ja samoin on vaikea kuvitella lasten liikuntaa ilman leikkiä. (Autio 2007,17)

TUOKIO 1:

ALOITUS:

Sanomalehtikone:

Välineet: Sanomalehtiä, teippiä joka pitää sanomalehdet yhdessä (esim. pakkausteippi)

Tavoite: yhteinen tekeminen, ryhmähengen nostatus

Sanomalehtikoneessa lasten on tarkoitus tehdä suuri "peitto" sanomalehdistä. Lapset voi jakaa pienempiin ryhmiin ja jokaisen ryhmän aikaansaannoksen voi yhdistää yhdeksi isoksi teokseksi. Ohjaaja auttaa lapsia teippaamisessa. Teippiä kannattaa laittaa sanomalehden molemmin puolin jotta siitä tulee kestävä.

TOIMINTA:

Sanomalehtileikit:

Välineet: sanomalehtipeite,

Tavoite: yhdessä tekeminen, ryhmähengen luominen

Peiton valmistuttua ja kaikkien ollessa siihen tyytyväisiä testataan sitä esim. nostaen ilmaan, laitetaan pallo sen päälle ja vieritellään sitä lehden ollessa ilmassa. Peitto voi olla myös lattialla ja sen yli voidaan vieritellä palloa, kertoen esim. samalla itsestä erilaisia asioita (mistä pidän, mikä on lempiväri jne.)

Toimintana voi olla sanomalehtiteemalla myös viesti. Lapset jaetaan pareihin. Parit kilpailevat keskenään. Jokaiselle parille annetaan kaksi sanomalehtiaukeamaa. Toinen pareista yrittää päästä mahdollisimman nopeasti tilan toiseen päähän. Lattialle ei saa astua, ainoastaan sanomalehtiarokin päälle. Toisen pareista on siirrettävä liikkujalle sanomalehtiä, jotta tämä pääsee kulkemaan eteenpäin. Rooleja vaihdetaan.

LOPETUS:

Sanomalehtirentoutus:

Välineet: Sanomalehtipeite, cd-soitin/kaiuttimet, rentouttavaa musiikkia

Tavoite: Rauhoittuminen

Lapset menevät makaamaan maahan niin, että sanomalehtipeite laitetaan lasten päälle. Peitettä laittaessa tulee ottaa huomioon, ettei kukaan lapsista jää täysin peitteen alle, vaan jokaisen kasvot näkyvät peitteen alta. Ohjaaja

laittaa rentouttavaa musiikkia taustalle ja pyytää lapsia olemaan täysin hiljaa. Jotta lapset pystyvät olemaan paremmin hiljaa, voi taustalla lukea rentoutustarinaa.

TUOKIO 2:

ALOITUS:

Halaushippa:

Välineet: ei vaadi välineitä

Tavoite: läheisyyden vastaanottaminen, tuokioon virittäytyminen

Lapsista valitaan hippa. Hippa lähtee ottamaan muita lapsia kiinni. Kun hippa saa lapsen kiinni, niin lapsi jähmettyy paikalleen. Toiset lapset voivat pelastaa kiinniotetun lapsen halaamalla tätä.

TOIMINTA:

Hullunkuriset olympialaiset:

Välineet: ohjaaja varaa erilaisia välineitä joista olympialaiset voidaan rakentaa: hernepusseja, kenkä, ämpäreitä ja vateja, palloja, merkkejä jne.

Tavoite: yhdessä toimiminen, luovuus

Ohjaaja ja lapset suunnittelevat yhdessä rastipisteiden tehtävät. Ikätasosta riippuen myös ohjaaja voi itse suunnitella tehtävät. Lajit voivat olla tavallisuudesta poikkeavia: käpyjen/hernepuskien heittoa pesuvatiin, pallon heittoa takaperin jalkojenvälisestä ”tauluun”, kengän heittoa saaviin tai merkkien pujottelua hernepuski päällä jne. Olympialaisiin voi osallistua yksin tai joukkueena.

LOPETUS:

Pensselirentoutus:

Välineet: pensseleitä tai siveltimiä, cd-soitin ja musiikkia

Tavoite: rauhoittuminen, parin kanssa kommunikointi, kosketuksen vastaanottaminen

Rentoutus toteutetaan pareittain puhtaalla ja käyttämättömällä maali- tai vesiväripensselillä. Toinen on ensiksi rentoutettava ja toinen rentouttaja. Rooleja vaihdetaan muutaman minuutin kuluttua. Rentoutettava saa esittää toiveita mitkä kohdat sivellään, esimerkiksi jalat, selkä, kädet ja hartiat. Rentoutettava saa valita itselleen mieluisen asennon. Taustalle voi laittaa rentouttavaa musiikkia joka hiljenee kun rooleja vaihdetaan.

TUOKIO 3:

ALOITUS:

Venyttelypiiri:

Välineet: ei vaadi välineitä

Tavoite: turvallisen ilmapiirin luominen, lasten kiinnostuminen tulevaan tuokioon

Lapset asettuvat piiriin. Jokainen lapsista saa vuorotellen näyttää piirissä jonkin venyttelyliikkeen. Lasten kanssa voidaan käydä aluksi läpi mitä venyttely on tai näyttää yleisempiä venyttelyliikkeitä. Ohjaajan tehtävä on auttaa jos lapsi ei keksi liikettä.

TOIMINTA:

Kauppalista:

Välineet: kaupasta tuotavia esineitä kuten palloja, hernepusseja, kuvakortteja jne.

Tavoite: yhteistoiminnallinen tekeminen ryhmissä, sääntöleikkien harjoittaminen

Lapset jaetaan kahteen ryhmään. Ryhmässä lapset muodostavat jonon. Ohjaaja kertoo lapsille mitä kaupasta pitää tuoda ja missä järjestyksessä. Kauppalistalla voi olla 1) hernepussi 2)pallo 3)kuvakortti 4)kynä 5)jotain punaista.. Jonon ensimmäinen hakee hernepussin, toinen pallon jne.. Nopeammin esineet maaliin tuonut joukkue voittaa. Leikkiä voidaan soveltaa niin, että pitää liikkua esimerkiksi pomppien, hiihtäen tai juosten. Näin ollen "paremmalla tyyllillä" mennyt joukkue voi voittaa.

LOPETUS:

Saderentoutus:

Välineet: makuualusta, cd-soitin ja musiikkia

Tavoite: rauhoittuminen

Rentoutus toteutetaan pareittain. Rentoutettava saa istua tai maata haluamallaan tavalla. Taustalle laitetaan rentouttavaa musiikkia, esimerkiksi sateen ropinaa. Toinen parista naputtaa rentoutettavaa kevyesti sormenpäillä hartioihin, selkään, niskaan, käsivarsiin ja jalkoihin. Rooleja vaihdetaan muutaman minuutin kuluttua.

LÄHTEET

Kataja, J., Jaakkola, T. & Liukkonen, J. 2011 Ryhmä liikkeelle! Toiminnallisia harjoituksia ryhmän kehittämiseksi. Jyväskylä: PS-kustannus.

Koivunen, P-L & Lehtinen, T. 2015. Kasvu kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Juva: PS-kustannus

Lajunen, K., Andell, M. & Ylenius-Lehtonen, M. 2015. Tunne- ja turvataitoja lapsille. Tunne- ja turvakasvatuksen oppimateriaali. Terveysten ja hyvinvoinninlaitos. Juvenes Print –Suomen Yliopistopaino.

Leskinen, E.2009. Ryhmä toimimaan! Vinkkejä tutustumiseen, oppimiseen ja yhteistyöhön. Jyväskylä: PS-kustannus.

Mannerheimin lastensuojeluliiton www-sivut 2015. Viitattu 1.9.2015

http://www.mll.fi/vanhempainnetti/lasten_leikit/liikuntaleikit/

Mannerheimin lastensuojeluliiton www-sivut 2015. Viitattu 7.10.2015

http://www.mll.fi/nuortennetti/tukarit/leikkiasema/tutustumis-vuorovaikutus-ja_ni/

Pesäpuun www-sivut 2015. Viitattu 29.8.2015 <http://verkkokauppa.pesapuu.fi/tuote/47/kissanpaivat>

Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2015. Viitattu 20.8.2015

<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyovalineet/pesapuu-ry-lapsilahtoisien-tyoskentelyn-valineet/kissan-paivat-kortit>

Valkeapää, M. 2011. 74 Pomppivat pavut, ryhmätoimintaa pienille ja isoille. Helsinki: LK-kirjat)

Tiuku-kissan päivä esikoulussa

Tiuku-kissa näki makeaa unta uudesta ongesta. Se haaveili lämpimästä kesäpäivästä, ja yhteisestä kalastusretkestä ystäviensä kanssa. (**Miltä Tiukusta tuntuu?**) Äiti tuli herättämään Tiukun kesken hyvän unen, sillä Tiukun piti lähteä esikouluun. (**Miltä Tiukusta tuntuu?**) Äiti oli keittänyt Tiukulle puuroa, mutta puuro poltti Tiukun suuta. (**Mitä Tiuku mahtoi nyt ajatella?**) Äiti teki Tiukulle silakkaleipiä ja kaatoi lasin maitoa. Äiti ja Tiuku lähtivät bussipysäkille, ja kohti esikoulua. Äiti ja Tiuku istuivat bussin etuosaan. Liikkeelle päästyään bussi teki hurjan käännöksen. (**Miltä Tiukusta tuntuu?**) Päiväkotiin päästyään Tiuku oli jo paremmalla tuulella ja iloinen. (**Miksi Tiuku oli iloinen?**) Kohta oli aamutuokion aika, ja vuorossa oli erilaisia lauluja. Lauluissa oli Tiukun lempilauluja. (**Mitä Tiuku mahtaa ajatella?**) Kun laulut oli laulettu, oli aika mennä ulos. Tiuku sai puettua vaatteensa nopeasti, ja oli ensimmäisten joukossa menossa ulos. Ulos päästyään Tiukua alkoi kuitenkin harmittamaan. (**Mikä Tiukua harmitti?**) Ruokailun jälkeen Tiukua alkoi väsyttämään. Tiukun onneksi seuraavana vuorossa oli lepoa. Tiuku ei kuitenkaan meinannut millään saada unta, sillä hänelle tuli kova ikävä äitiä. (**Miltä ikävä tuntuu Tiukusta?**) Tiukun herätessä unilta, olivat hänen ystävänsä jo leikkimässä. Tiukun ystävät leikkivät kotileikkiä, ja Tiuku halusi mennä mukaan. Tiuku huusi ”Minä haluan olla äiti!”. Mutta ystävät eivät päästäneet Tiukua mukaan leikkiin. (**Miltä Tiukusta tuntuu? Miksiköhän ystävät eivät päästäneet Tiukua leikkiin? Keskustelua leikkiin liittymisestä.**) Lopulta ystävät antoivat Tiukun liittyä leikkiin. Tiukun ystävät ehdottivat, että Tiuku voisi olla esimerkiksi perheen lemmikki. Nyt Tiuku oli tyytyväinen. Seuraavaksi vuorossa oli eskaritehtävien tekeminen. Tiuku oli hieman häpeissään ja allapäin. (**Miksiköhän?**) Muiden siirtäessä välipalalle, Tiukua tultiin hakemaan. Tiuku juoksi iloisena halaamaan äitiä ja heilutti ystävilleen. Kotimatalla Tiuku kertoi äidille tunnerikkaasta päivästä.